

CIRCA ANNUM MCLXXX.

JOANNES CORNUBIENSIS

NOTITIA

(FABRIC., *Bibliotheca mediæ et inf. Latinit.*, IV, 67)

Magister Joannes Cornubiensis, Anglus theologus circa an 1170, scripsit, si Possevinum audimus, ad *Eulogium de homine assumpto*. Sed titulus libri est *Eulogium*, scripti ad Alexandrum III papam, in quo contra Abailardum et Petrum Lombardum (1) disputat, docetque quod *Christus sit aliquis homo* sive secundum humanam naturam sit aliquid, verus nempe homo ex anima rationali et humana carne subsistens: qua de controversia conferre juvabit Petavius lib. v. *De Incarnatione Verbi*, cap. 6, 7, 8, 9, et cancellarium Wirtenbergicum Pfaffum libro *De impersonalitate et perpetuitate humanæ Christi naturæ*, Tubing. 1722, 4° atque Edmundi Martene admonitionem præviam Joannis Cornubiensis *Eulogio* præmissam, qui illud primus in lucem edidit tom. V *Anecdotorum*, pag 1657, 1702. Paris. 1717, fol. In ms. codic. bibl. Baliolensis Oxon., teste. Caven, inscribitur: *Discussio super philosophia et hæresibus*. Bis autem de hoc argumento scripsisse Joannes noster cognoscitur, semel brevius, quod inter Hugonis Victorini scripta tom. III, pag. 68, legitur sub titulo *Apologia de Verbo incarnato*; deinde prolixius, quod ab Edmundo vulgatum jam dixi. Cætera ejus scripta laudantur: *Summa, qualiter fiat sacramentum altaris per virtutem S. crucis et de septem canonibus sive ordinibus missæ* ms. Cantabrigiæ. Etiam hoc scriptum exstare editum inter Hugonis Victorini Opera t. III, p. 399, seq. *Commentarii in plura S. Scripturarum. Discevationes. Epistolæ ad diversos*. V. de Lelandum cap. 200; Baleum III, 6; Pitseum, pag. 236 seq.

(1) Lelandus De scriptoribus Britannicis, p. 227: *Eulogium a Joanne scriptum causa inimicitie magna fuit inter eum et Petrum Longabardum Theologum insignem; cujus et adhuc penes me exstat apologia quæ Eulogio Corinthiani accurate, severe et acute respondet, et veluti cum hoste de triumpho ambitiose miles veteranus contendit.*

JOANNIS CORNUBIENSIS

APOLOGIA.

DE VERBO INCARNATO

Continens objectiones contra eos qui dicunt Christum non esse aliquid secundum quod est homo.

(Exstat inter Appendices ad Opera Hugonis Victorini, *Patrologiæ* tom. CLXXVII, col. 295.)

EJUSDEM EULOGIUM

AD ALEXANDRUM III PAPAM

QUOD CHRISTUS SIT ALIQUIS HOMO.

(D. Edm. MARTEN., *Thesaur. Anecd.*, V, 1655.)

ADMONITIO PRÆVIA.

Sæculo duodecimo inter doctores scholasticos plurimæ agitari cæperunt quæstiones, quæ cum subtilitatis et curiositatis plus haberent quam veritatis, non paucos in errorem inducere, sed et præcipuè Christianæ religionis fundamenta convellere poterant. Harum præcipuè propagatores fuerunt Petrus Abælardus et Gilbertus Porretanus Pictavorum episcopus, quorum ille in concilio Suessionensi primum, deinde in Seno-

mensi, alter in Remensi, agente præsertim S. Bernardo, debitam suis erroribus censuram pertulere. Ab hoc nævo non immunus fuit Petrus Lombardus, qui postea fuit Parisiensis episcopus, magistrorum suæ ætate facile princeps, unde et Magistri titulum hætenus retinuit; nam inter varios quos in academia Parisiensi legens docuerat errores, Christum, secundum quod homo, non esse aliquid, Verbumque divinum corpori et animæ humanæ ita unitum fuisse, non secus ac si indumento vestitum fuisset, prædicare non reformidavit, Ecclesiæ de personali Verbi cum natura humana unione fidem perverso hoc dogmate ererens. Hanc doctrinam ex lectione librorum Petri Abælardi, qua plurimum delectabatur, hauserat, eaque postmodum innumeris prope imbuit, seu potius infecit: tametsi illam ut propriam sententiam nunquam docuerit, sed veluti opinionem quæ in scholis proponi, ac disputando discuti poterat. Verum istius opinionis tot ac tantos patronos habuit, ut ad eam dissipandam concilia episcoporum congregari necesse fuerit. Hujusmodi fuit Tronense ab Alexandro papa III, anno 1163, convocatum, cui utriusque Gallicanæ et Anglicanæ Ecclesiæ episcopi per plures interfuerunt; sed et idem summus pontifex datis litteris ad Guillelmum Senonensem postea Remensem archiepiscopum, eandem doctrinam proscripsit, jussit auctoritate apostolica convocari magistros Parisienses coram suffraganeis, quatenus interdicerent ne quis deinceps doceret Christum non esse aliquid secundum quod homo; quia sicut verus est Deus, ita et verus est homo ex anima rationali et humana carne subsistens. Alexandri epistola ad annum 1179 a Matthæo Paride relata est hujusmodi: Cum in nostra olim esses præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut suffraganeis tuis Parisiis tibi adscitis, abrogationem prævæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis episcopi, qua dicitur, quod Christum secundum quod est homo, non est aliquid, omnino intenderes, et efficacem operam adhiberes. Inde siquidem est, quod fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus quod tibi cum præsens esses, præcipimus, suffraganeos tuos Parisios convoces, et una cum illis et aliis viris religiosis et prudentibus præscriptam doctrinam studeas penitus abrogare, et a magistris studentibus Christum, sicut perfectum Deum, sic et perfectum hominem ac verum hominem ex anima et corpore consistentem præcipias edoceri; universis firmiter et districte injungens, quod doctrinam illam de cætero nequaquam præsumant, sed ipsam penitus detestentur.

Inter eos vero qui hujus doctrinæ veneno infecti fuerant, Joannes Cornubiensis non nisi ægre et post multos annos illud evomuit. Verum agnita tandem veritate, errorem non abjuravit modo et condemnavit: sed insuper egregium opus ad Alexandrum papam, ut illum impugnaret, conscripsit, quod Eulogii titulo insigniuit. Quis autem fuerit iste Joannes non omnino constat, eum tamen fuisse virum eruditissimum ac in Patrum lectione, S. Augustini præsertim, versatum, ex hoc opusculo facile colligi potest, imo et doctoris laurea decoratum satis indicat Magistri titulus, quo in hujus libelli inscriptione donatur. Petri Lombardi discipulum se profiteretur Mauricium qui post Petrum Parisiensis Ecclesiæ thronum ascendit, in academia Parisiensi legentem non semel audiit ut et Robertum Melidensem. Scripsit autem post annum 1175, cum jam Guillelmus archiepiscopus, a sede Senonensi translatus esset ad Remensem.

EULOGIUM M. JOANNIS CORNUBIENSIS.

In Turcnensi concilio quod dudum, convocatis A
 plerisque omnibus tam Anglicanæ quam Gallicanæ
 prælati Ecclesiæ, auctoritate vestra celebratum est
 et præsentia illustratum, dogma quorundam asse-
 rentium quod Christus non est aliquis homo, et
 quod Christus secundum quod homo non est quid,
 disputando ventilari cœpit. Utra vero pars dispu-
 tantium in pugna verborum prævaluerit, nescio,
 sed tam iniquam et fidei Christianæ inimicam fal-
 sitatem in tali ac tanto Christi auditorio nullis,
 credo, fuisse veritatis aut victoriæ titulis insigni-
 tam. Noluit tamen tam dives et copiosa mansuetu-
 dinis vestræ clementia assertionem illam statim cano-
 nica ferire censura, ne ejus auctores et defenso-
 res, qui forte non pertinacia, sed ignorantia deli-
 querant, vel ipsa condemnatio pravitate tantum B
 involveret, vel perpetuam eis infamiæ notam im-
 pingeret. Ex eadem vero mansuetudine vestra multo
 postmodum temporis sustentationis elapso, etiam
 quadam epistola decretali, quæ super arrogationem
 prævæ illius doctrinæ ad venerabilem Guillelmum
 tunc Senonensem hodie Remensem archiepiscopum
 legitur directa, nequaquam exprimitur anathemate
 percussos vel etiam percellendos esse, qui errorem
 illum tenere seu docere præsumerent. Quoniam
 itaque infiniti scholares hoc calice debrati et in
 furorem versi usque in hodiernum diem patientiæ

vestra contumaciter abutuntur, qui nequaquam mi-
 sericordiæ vestræ piam dispensationem laudant,
 sed impium dogma velut catholicum prædicant;
 fiat tandem illud Prosperi quod in decretis legitur:
 In eis, inquit, qui diu portati et salubriter objuga-
 ti corrigi noluerint, tanquam putridæ corporis par-
 tes debent ferro excommunicationis abscidi, ne sicut
 caro morbis emortua, sed si abscissa non fuerit,
 salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione
 corrumpit; ita isti qui emendari contemnunt, et in
 suo morbo persistunt, alios exemplo suæ per-
 ditionis inficiant. Unde et Calixtus papa: Ju-
 stum est, ut qui divina contemnunt mandata, et
 inobedientes paternis existunt jussionibus, sævio-
 ribus corrigantur vindictis. Quatenus cæteri com-
 mittere talia caveant, et omnes gaudeant fraterna
 concordia, et cuncti sumant severitatis ac bonita-
 tis exemplum. Item Pelagius papa: Apostolicæ au-
 ctoritatis exemplo di dicimus errantium et in erro-
 rem mittentium spiritus tradendos esse Satanæ, ut
 dediscant blasphemare. Item Hieronymus: Secunda
 sunt putridæ carnes, et scabiosa a canis ovis repel-
 lenda, ne tota domus massa, corpus et pecora
 ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant.

Confessionis auctoris cum captatione benevola.

Illic est nimirum ecclesiasticæ rigor pietatis, quo
 percussit ut sanet, destruit ut ædiaciet, evellit ut

plantet. Ne deserat, queso, pastor agnos, pater filios; et si contradicentium error corrigi non potest, vel sanæ fidei professionem in me et similibus indefessam perire non sinat. Quod, si ego cum sim cinis et pulvis recte sentio, auctoritas vestra roboret infirmitatem meam, sicubi erro, ad se revocet simplicitatem meam. Credo enim Christum esse aliquem hominem, et ipsum esse aliquid secundum humanitatem, et quod secundum divinitatem incorporea substantia est, secundum humanitatem corpoream esse substantiam; et secundum alteram naturam rem simplicem, secundum alteram verorem compositam. Credo etiam quod ipse idem qui secundum deitatem increatus et infectus est, secundum humanitatem et creatus est, et factus est; et

A qui secundum alteram naturam creator est, secundum alteram creatura est. Hæc autem evidentissimis sanctorum testimoniis munita esse sequentia declarabunt. Sed ante hæc omnia, quatenus singula repertu faciliora sint, prænotanda sunt ex more capitula. Mox etiam ut quæ dicturi sumus lucidiora fiant, et prænotanda sunt ex more capitula. Mox etiam ut quæ dicturi sumus lucidiora fiant, et firmiter consistent, tres illas sententias, quas magister Petrus Lombardus scriptas reliquit, breviter proponendas arbitramur. Sic enim fiet ut quia omnia contraria juxta se posita magis apparent, ex collatione secundæ et tertiæ, veritas primæ fortius vigeat et amplius enitescat.

CAPITULA TOTIUS LIBELLI.

- CAP. I. *Tres sententiæ de homine assumpto cum explanationibus suis.*
 CAP. II. *Auctoritates sanctorum, quibus secunda et tertia roborari videntur.*
 CAP. III. *Auctoritates magistrorum pro illis duabus sententiis.*
 CAP. IV. *Auctoritates magistrorum contra illas duas sententias.*
 CAP. V. *Auctoritates sanctorum, quibus probatur quod Christus est aliquis homo.*
 CAP. VI. *Rationes quibus idem probatur.*
 CAP. VII. *Auctoritates quibus probatur quod Christus secundum quod homo est aliquid.*
 CAP. VIII. *Rationes quibus probatur quod Christus essentialiter et substantialiter est homo.*
 CAP. IX. *Quæ contra objici possunt dissolvuntur, Joannis Damasceni involucrum enodatur.*
 CAP. X. *Auctoritates quibus probatur quod Christus est aliud et aliud.*
 CAP. XI. *Auctoritates quæ videntur esse contrariæ.*
 CAP. XII. *Auctoritates quibus probatur quod Christus est animal et corpus.*
 CAP. XIII. *Auctoritates quod Christus est aliquid totum sive compositum.*
 CAP. XIV. *Rationes quibus id probatur.*
 CAP. XV. *Auctoritates quod Christus dicitur totum.*
 CAP. XVI. *Auctoritates quibus probatur quod Christus est factus et creatus et creatura.*
 CAP. XVII. *Auctoritates quæ videntur esse contrariæ et solutiones non inutiles, uoi inter alia quæritur de illo toto utrum fuerit in triduo sepulturæ, vel non fuerit.*
 CAP. XVIII. *Auctoritates quibus probatur quod Christus non semper fuit.*
 CAP. XIX. *Auctoritates quæ videntur contrariæ et competentes contrarietatis solutiones et repetitio præcedentium ad multa utilis.*
Conclusio ex præmissis, inferens quæ in exordio proposita sunt.

CAP. I. *Tres sententiæ de homine assumpto cum explanationibus horum verborum: Deus est homo, et homo est Deus, Deus factus est homo, et homo factus est Deus.*

Prima explanatio.

Prima est illorum qui dicunt in ipsa Verbi incarnatione hominem quemdam ex anima rationali et humana carne constitutum, ex quibus duobus omnis verus homo constituitur; et ille homo cœpit esse Deus, non quidem natura Dei, sed persona Verbi, et Deus cœpit esse homo ille. Concedunt etiam hominem illum assumptum esse a Verbo et tantum esse Verbum. Et ea ratione tradunt dictum esse, Deum factum esse hominem vel esse hominem, quia Deus factus est vel cœpit esse Deus, non tamen ex migratione naturæ in natura, sed utriusque naturæ servata proprietate factum est, ut Deus esset illa substantia, et illa substantia esset Deus, unde vere dicitur: Deus factus est homo, et homo factus est Deus, et Filius Dei Filius hominis, et e converso.

Secunda explanatio.

Secunda vero illorum est, qui dicunt hominem illum non ex anima rationali et carne tantum, sed ex humana et divina natura, vel ex tribus substantiis, divinitate, carne et anima constare. Hinc Christum fatentur et unam tantummodo personam autem incarnationem, verum non solummodo simplicem, sed per incarnationem factam compositam ex divinitate et humanitate; nec est ideo alia persona quam prius, sed cum prius esset Dei tantum persona, in incarnatione facta est hominis persona, ut non duæ essent personæ, sed in una persona esset Dei et hominis. Persona ergo quæ prius erat simplex et in una tantum natura existens, in duabus et ex duabus subsistit naturis, quia cœpit esse quædam substantia ex anima rationali et humana carne subsistens, et illa substantia facta est persona quæ tantum Deus erat. Facta est et verus homo subsistens non tantum ex anima et corpore, sed ex divinitate etiam. Nec tamen persona illa debet dici

facta persona hominis, sicut Verbum factum est, Id est cœpit esse Verbum humanum, non tamen factum est, vel cœpit esse Verbum. Facta est igitur illa persona, ut quibusdam illorum placet, aliquis subsistens ex anima et carne; sed non est facta persona vel substantia, vel natura. Secundum istos cum dicitur Deus factus est homo, intelligitur cœpisse esse subsistens ex duabus naturis et tribus substantiis; et e converso homo factus est Deus, quia subsistens in duabus naturis cœpit esse Deus, vel post homo factus est Deus, et e converso dicitur; quia Deus assumpsit hominem, et homo assumptus est a Deo: unde Augustinus in libro *De Trinitate*: Talis fuit illa assumptio, quæ hominem facit Deum, et Deum hominem.

Tertia sententia.

Tertia vero illorum est sententia, qui in incarnatione Verbi non solum personam ex naturis compositam negant, verum etiam hominem aliquem vel aliquam substantiam ibi ex anima et carne compositam vel factam dissidunt; sed sic illa duo, scilicet animam et carnem Verbi personæ et naturæ unitam esse aiunt, ut non ex illis duobus vel his tribus aliqua substantia vel persona fieret sive componeretur, sed illis duobus velut indumento illud Verbum Dei vestiretur, ut mortalium oculis congruenter appareret: Qui ideo dicitur factus verus homo, quia veritatem carnis et animæ accepit: quæ duo etiam in singularitatem vel unitatem suæ personæ accepisse legitur, non quia illa duo vel aliqua res existens vel composita sit una persona cum Verbo, et sit Verbum, sed quia illis duobus accedentibus Verbo, non est personarum numerus auctus, ut fieret quaternitas in Trinitate, et quia ipsa persona Verbi quæ erat prius sine indumento, assumptione indumenti non est divisa vel mutata, sed una et eadem immutata permansit; qui secundum habitum Deum hominem factum dicunt, accipiendo enim hominem, dicitur Deus esse verus homo, et propter assumptum hominem dicitur homo esse Deus. Nam si essentialiter, inquirunt illi, Deus esset homo, vel homo esse Deus intelligeretur; tunc si Deus hominem assumpsisset in sexu muliebri, etiam mulier essentialiter esset Deus, et e converso. At potuit Deus assumpsisse hominem in sexu muliebri, potuit igitur Deus esse mulier et e converso. In hac igitur sententia sic dicitur factus homo, quia accepit hominem; et sic dicitur esse homo, quia hominem habet, vel quia est hominem habens; et homo factus est Deus, quia assumptus est a Deo; et homo est Deus, quia habens hominem est Deus. Cum ergo dicitur Deus est homo, vel habitus prædicatur, vel persona; sed quod humanata et quod persona humanata prædicetur, Cassiodorus ostendere videtur dicens: « Factus est, ut ita dixerim, humanatus Deus, qui etiam in assumptione carnis Deus esse non desistit. »

Solutio.

Ulla autem istorum ratiocinatio: Nam si essen-

terialiter Deus esse homo vel homo esse Deus intelligeretur, etc., quid habeat falsitatis, quid etiam impietatis sequentia propalabunt. Falsitatem dixi, quia ex veris falsum concludit: impietatem addidi, quia piæ fidei obstrepit, dum Christum cui solam hominis vestem donat, vera hominis essentia spoliare laborat. Nota etiam quod hæc tertia sententia commune habet cum secunda, quia Christus non est aliqua substantia constans ex carne et anima, et quod Christus, secundum quod homo, non est aliquid. Hoc habet diversum, quod persona Christi non est ex duabus naturis sive tribus substantiis composita; unde primo inducendæ sunt auctoritates utrique sententiæ communes, ut solutionibus sive rationibus eisdem competenter subsecutis, eadem falsitas utriusque reveletur. De illo vero de quo dissentiant cum ad illam quætionem ventum fuerit utrum Christus sit aliquid totum sive compositum suo loco disputabitur

CAP. II. — Auctoritates sanctorum quibus secunda et tertia sententia in eo quod conveniant roborari videntur.

Augustinus tractans illud verbum Apostoli: *Habitu inventus ut homo* (*Philip. II*), in libro *LXXXIV Quætionum*, habitus in ea re dicitur, quæ nobis ut habeatur accidit. Verumtamen hoc interest, quia quædam eorum quæ accedunt ut habitum faciant, non mutantur, sed immutant ipsa inter se integra et inconcussa manentia, sicut sapientia accedens homini non ipsa mutatur, sed hominem mutat, quoniam de stulto sapientem facit. Quædam vero sic accedunt, ut mutant et mutantur, ut cibus qui amittens speciem suam in corpus vertitur, et nos cibo relecti atque ab exilitate atque languore in robur atque valentiam mutamur. Tertium genus est, cum ea quæ accedunt nec mutant ea quibus accedunt, nec ab eis ipsa mutantur; sic anulus positus in digito, quod genus rarissime invenitur. Quartum genus est cum ea quæ accedunt, non mutantur a sua natura, sed aliam speciem et formam accipiunt, ut est vestis quæ dejecta atque deposita, non habet eam formam quam habet vel sumit induta. Induta enim membris accipit formam, quam non habebat exuta: quod genus congruit huic comparationi. Dei enim Filius exinanivit seipsum formam servi accipiens, non suam formam mutans, sed nec conversus aut transmutatus in hominem, amissa stabilitate; sed in similitudinem hominum factus (*ibid.*), est ille susceptor, verum hominem suscipiendo, vel habitu inventus est ut homo, id est habendo hominem inventus est ut homo, non sibi, sed eis quibus in homine apparuit. Quod autem dicit ut homo, veritatem exprimit. Nonne ergo habitus satis significavit Apostolus qualiter dixit, in similitudinem hominum factus; quia non transfiguratione in hominem, sed habitu factus est, cum indutus est hominem, quem sibi uniens quodammodo atque conformans immortalitati æternitæ sociaret. Non ergo oportet intelligi mutatum esse

Verbum susceptione hominis, sicut nec membra veste induta mutantur; quamvis illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipienti copularet. »

His verbis innuere videtur Augustinus Deum dici factum hominem secundum habitum; qui etiam ipsius incarnationis volens modum exprimere quaerentibus in quarto libro *De Trinitate* ait : « Si quaeritur ipsa incarnatio quomodo facta sit, ipsum Verbum Dei dico carnem factum, id est hominem factum, non tamen in hoc quod factum est conversum atque mutatum, sed carne, ut carnalibus congruenter appareret inditum. Ita sane factum, ut ibi sit non tantum Verbum Dei et hominis caro, sed et rationalis hominis anima, atque hoc totum et Deas dicatur propter Deum, et homo propter hominem; quod si difficile intelligitur, mens fide purgetur a peccatis abstinendo et bona operando. Difficilia enim sunt haec. Idem de fide ad Petrum : « Dei Filius cum sit Deus aeternus et verus, pro nobis factus est homo verus et plenus. In eo verus, quia veram habet Deus ille humanam naturam. In eo vero plenus est, quia carnem humanam suscepit, et animam rationalem. » Item : « Non fuit aliud illa Dei summi exinanitio, nisi formae servilis, id est naturae humanae susceptio. Utraque ergo in Christo est forma, quia utraque natura et plena est in Christo substantia, divina scilicet et humana. » Item in libro contra Maximinum : « Cum esset per seipsum invisibilis, visibilis in homine apparuit quem de femina suscepit, de qua natus est. » Item in eodem : « Nos Christum Deum verum hominem suscepisse credimus, et in ipso visibiliter invisibilem hominibus apparuisse, in ipso inter homines conversatum fuisse, in ipso ab hominibus humana pertulisse, in ipso homines docuisse. » Hilarius quoque in libro *De Trinitate* ait : « Quomodo Dei Filius natus ex Maria est, nisi quod Verbum caro est, scilicet quod Filius Dei, cum in forma Dei esset, formam servi accepit, unum tamen eundem, non Dei defectione, sed hominis assumptione, profitemur et in forma Dei per naturam divinam, et in forma servi ex conceptione Spiritus sancti, secundum hominis habitum repertum fuisse. Non fuit habitus ille tamen hominis, sed ut hominis, neque caro illa caro peccati, sed in similitudine carnis peccati. »

De similitudine Christi cum vermis.

Hoc autem quod hic dicitur : *Non hominis*, ita accipiendum est *non peccatoris*, sicut tibi : *Ego sum vermis et non homo* (Psal. xx). Vermis, quia sine virili semine natus de Virgine; et non homo, id est non peccator; unde etiam explanando dicitur neque caro illa caro peccati, sed in similitudinem carnis peccati (Rom. viii). Addant, si placet : *In Idumaeam extendam calcamentum meum* (Psal. lxx). Item : « venit ad nos calcata divinitas. » Item : *Induebar cilicio* (Psal. xxxiv).

Haec et omnes auctoritates huiusmodi, ut asserunt, haec docent, quod Christus non sit aliqui.

A secundum quod homo, et quod assumens non sit aliquid quod assumptum est. Miror ante quod inter alia sanctorum testimonia quae pro illis praemissa sunt, penitus vel unum illud Augustini documentum totam falsitatem hanc penitus subvertere non intelligunt : « Non ergo oportet intelligi mutatum esse Verbum susceptione hominis, sicut nec membra induta veste mutantur, quamvis illa susceptio ineffabiliter susceptum suscipienti copularet. »

De similitudine vestis.

[Si, quod de similitudine vestis dicitur, advertunt, cur ab eo quod de personali unione subditur faciem mentis avertunt? Quae est enim ista ineffabilis copulatio, nisi Dei assumptis et hominis assumpti personalis unio? quae unio nihil est, si homo non est una persona cum Deo. Quod si homo factus est una persona cum Deo, quid factum est una persona cum Deo? Illud etiam Augustini, « Difficilia sunt haec, » parum attendunt. Quae est enim haec difficultas intelligentiae, si nihil est aliud Deum esse hominem, quam habere humanae formae ac similitudinis vestem? Et si hoc est Deum factum esse hominem, id est accepisse tantummodo huiusmodi indumentum, quid hic mirum, quid ineffabile dicendum? Nonne quaelibet persona, sive hominis sive angeli, quae suscepit indumentum, manet eadem persona quae prius erat. Hoc potius novum et mirum esset, si acceptio vel mutatio vestis personam mutaret. Quod, si diligentius quae scripta sunt de habitu hominis et huiusmodi aliis inspicere velint, facile intelligent, nec per verba sanctorum, nec per explanationem verborum doceri, quod Christus secundum quod homo non sit aliquid, sed hoc potius quod divinitas in carne accepit. Est itaque Deus homo non modo vestimentaliter, sed essentialiter, quod in sequentibus suo loco demonstrabitur. Illud vero quod, velut firmissimo argumento probatum, putant, quod Deus non sit essentialiter homo potuit Deus assumpsisse hominem in sexu muliebri, potuit igitur mulier esse Deus et e converso; manifeste falsum est. Non enim si Deus potest aliquid facere, illud potest esse. Deus enim multa potest facere quae fieri non possunt, quia impossibilia sunt. Respondeant et ipsi an potuerit Deus humanam naturam in sexu muliebri assumpsisse, quod negare non possunt, ergo ex eis concluditur quod potuit Deus esse mulier. Hi tamen secundum subtile illud iudicium suum negare non debent, Deus potuit esse mulier; sed istud : Deus potuit esse aliqua mulier, sicut potuit esse homo, sed non potuit esse aliquis homo, magnorum etiam magistrorum nos mole premunt, quos laudare solent auctores.

Cap. III. *Auctoritates magistrorum qui pro illis facere videntur.*

Magister Gilbertus Porretanus, ut multi perhibent, ea docuit quae in secunda sententia praemissa sunt, scilicet quod Christus et sit et factus est persona composita ex duabus naturis, sive tribus sub-

stantiis; et tamen non est factus aliqua persona, A non factus aliqua substantia, non aliquid secundum quod homo. Sed quia super iis aliquid ejus scriptum non legi, et auditores sui etiam a se invicem dissentiunt, ad alios transeo, quorum scriptis falsitas eadem quam et ipse docuisse creditur, quod scilicet Christus secundum quod homo non sit aliquid, firmata et munita videtur.

Magister Petrus Abælardus in *Theologia* sua sic disserit: « Quid est dicere Deum fieri hominem, nisi divinam substantiam quæ spiritualis est, humanam quæ corporea est, sibi unire in personam unam. Non enim quod spirituale est corporeum fieri potest, sed in illa unione personæ Christi in qua simul divinitas Verbi et caro et anima conveniunt, unaquæque istarum substantiarum propriam retinet naturam, ut nulla illarum in aliam commutetur, ut nec caro, nec anima divinitas fiat, sicut nec caro unquam anima esse potest, quamvis in singulis hominibus una persona sit anima et caro. » Et post pauca: « Mutatio, inquit, in aliud esse non potest, nisi esse desinat quod prius erat. Spiritualis autem essentia nunc quoque sicut prius spiritualis permanet, nec corporea facta est. Cum igitur spiritus sit Deus, nec unquam quod spiritus est corporeum fiat, aut partes recipiat, quomodo proprie vel Verbum dicitur fieri caro, vel Deus homo? cum Verbum ipsum etiam nunc sit spiritus, quia est Deus, sicut et ante incarnationem fuerat. Homo quippe corporea res est, et membris composita ac dissolubilis; Deus vero incorporea res est, nec partibus constat ut solvi possit. Deus igitur nec caro nec homo proprie dicendus est; alioquin et homo e converso Deus proprie dicendus esset unum aliquid creatum, vel quod non semper fuit concedi oporteret Deum esse, cum videlicet constet hominem creaturam esse atque initium habere. Absit autem ut aliquam rem Deum esse ponamus, quæ non semper existit, aut non semper Deus fuerit! Hoc quippe est novum Deum recentemque confiteri. Sic igitur accipiendum est cum dicitur caro fieri vel esse homo, ut divina substantia humanaque in unam personam sociari intelligat. Alia quippe est substantia quæ assumpta est, licet non sit alia persona. Sicut enim in uno Deo tres sunt personæ una substantia; ita e contrario in homine Christo duæ substantiæ sunt, sed in duabus substantiis vel naturis una persona. Non est autem Deus in aliud mutatus quam fuit, licet et aliud sibi in personalem unionem conjunxerit. Nam nec animæ nostræ cum resumptis corporibus eis in unam personam sociabuntur, ideo aliud quam erant efficiuntur; quamvis corpus animando immutent, et de inanimato ad animationem promoveant, ut ex hoc potius corpus per animam, quam ipsam per corpus mutari dicendum sit. Corpus enim ex anima, non ipsa ex corpore in quendam proficit statum, cum ipsa per se persistat immobilis. Multo minus igitur Deus homini unitus ob hoc aliud fieri dicendus est, cui

nihil conferre creatura potest; unde ab omni mutabilitate Deum penitus immunem profiteamur. »

Quomodo sane hæc possunt intelligi.

Si quis autem disputationem istam diligentius inspiciat, reperiet illud primo loco improbari divinam substantiam factam esse humanam. Similiter de divina substantia dicit quod non possit fieri res composita, vel res corporea, vel aliqua creatura. Illud etiam quod ait: « Absit quod aliquam rem Deum esse ponamus, quæ non semper existiterit, si Dei nomine non divina persona sed substantia intelligatur! » sicut ipse ab initio quæstionis interpretatus fuit, nihil habet erroneum. Quod autem ante solutionem more disputantium vera et falsa permiscet, hoc lectorem perturbare non debet; quæ enim in ipsa solutione dicuntur, quæ ibi incipit: « Sic igitur accipiendum est, » catholica sunt nobis, cum non contra nos faciunt usque ad illud: « Multo minus igitur Deus homini unitus ob hoc aliud meri dicendus est. » Sed et illud etiam quod nobis adversari videtur, si de essentia intelligatur, nec ipsum est ideo nobis contrarium, vel forte aliud fieri intelligit ac si diceretur mutari; unde statim subdit: « Ab omni mutabilitate Deum penitus immunem esse profiteamur. » Verum catholicam quemlibet movere potest quod ait: « Cum ergo semper sit Deus, nec unquam quod spiritus est corporeum fiat, aut partes recipiat, quomodo proprie vel Verbum dicitur caro fieri, vel Deus homo, cum Verbum etiam ipsum nunc sit spiritus, etc.? » Videtur enim hoc sentire velle, quod Filius Dei non dicitur proprie, seu essentialiter homo, sed solo habitu; nisi quis dicat, quod non dicitur proprie Deus homo vel Verbum homo; quia plura nomina quibus de eo loquimur a creaturis ad Creatorem transumpta sunt. Sed non hic quærebatur quid de eo proprie dicatur, vel non; sed quid hoc sit Deum fieri hominem. Hac etiam transumptionis ratione perspecta posset similiter dicere, quod nec Verbum proprie dicitur Verbum, nec Deus proprie dicitur Deus. Ecce si sana est magistri Petri Abælardi doctrina, prava assertioni patrocinari non prævalet; si prava est, catholice professioni præjudicare non debet. Quod vero a magistro Petro Abælardo hanc opinionem suam magister Petrus Lombardus accepit, eo magis suspicatus sum, quia librum illdm frequenter præmanibus habebat, et forte minus diligenter singula perscrutans, ut, qui ex usu magis quam ex arte disputandi peritiam haberet, falli poterat. Opinionem suam dixi. Quod enim fuerit hæc ejus opinio certum est. Quod vero non fuerit ejus assertio hæc, ipse testatur in capitulo suo.

Unde præsumitur quod fuit assertio magistri Petri.

Satis diligenter, juxta diversorum sententias, suprapositam, absque assertionem et præjudicio, tractavimus quæstionem. Verumtamen nolumus in re tanta, tanquam ad cognoscendum difficili, putare lectorem istam sibi nostram sufficere debere disputationem; sed legat et alia melius forte considerata

atque tractata, et ea quæ hic movere possunt, vigilantiore si potest mente discutiat; hoc firmiter tenens quod Deus hominem assumpsit, homo in Deum transivit, non naturæ versibilitate, sed Dei dignatione, ut nec Deus mutaretur in humanam substantiam assumendo hominem, nec homo in divinam glorificatus in Deum; quæ mutatio vel versibilitas naturæ diminutionem et abolitionem substantiæ facit.

Alia de eodem præsumptio.

Præterea, paulo antequam electus esset in episcopum Parisiensem, mihi et omnibus auditoribus suis, qui tunc aderant, protestatus est, quod hæc non esset assertio sua, sed opinio sola quam a magistro acceperat. Hæc etiam verba subiecit: « Nec unquam Deo volente, erit assertio mea, nisi quæ fuerit fides catholica. » Postea vero per quosdam homines loquaces magis, quam perspicaces, quæ nec in cubiculis essent audienda, usque hodie prædicantur super tecta. Nunc igitur quia adversarii nostri de magistris gloriantur, et nos aliqua pro nobis magistrorum ducamus testimonia, ut fortissimis sanctorum cuneis etiam doctorum hujus temporis levior armatura præludatur.

CAP. IV. Auctoritates magistrorum contra illam sententiam.

Magister Anselmus Cantuariensis in epistola ad Urbanum papam: « Suscepit Deus hominem, in unitate personæ, ut sint duæ naturæ, divina scilicet et humana, una persona. Dicunt quidam, quomodo dicimus in Christo non esse duas personas sicut duas naturas? Nam Deus et ante assumptionem hominis persona erat, nec postquam hominem assumpsit persona destitit esse; et homo assumptus persona est, quia omnis homo individuus persona esse cognoscitur. Quare est alia persona Dei quæ fuit ante incarnationem, alia hominis assumpti? Sicut igitur Christus est Deus et homo: ita duæ in illo videntur esse personæ. Sed non ita est. Sicut enim in Deo una natura est, plures personæ, et plures personæ sunt una natura; ita in Christo una persona est plures naturæ, et plures naturæ sunt una persona. Non enim est alius Deus, alius homo in Christo; quamvis aliud sit homo, aliud Deus. Sed idem ipse est Deus qui et homo. » Et post pauca: « In assumpto vero homine, vel in nomine Jesu, intelligitur cum natura, id est cum homine, collectio proprietatum quæ est eadem assumpto homini et Verbo; unde eadem sunt persona. » Ecce quod Christus est duæ naturæ sive substantiæ, et quod aliud et aliud sunt, non alius et alius.

Bernardus abbas Clarævallensis in libro *De consideratione*: « Decuit quippe familiarius similisque cum hominis convenire constitutione, quod pro homine constitutum est sacramentum. Decuit et cum summa quæ in Deo est et Deus est unitate con-

gruere, ut quomodo ibi tres personæ essentia una, ita hic convenientissima quadam contrarietate tres essentiæ sunt una persona.

De tribus essentiis in Divinitate.

Tres essentias dicit: Verbum, animam et carnem; et utique sicut intelligit divinitatem, ita in carne et in anima totum hominem intelligi voluit, Augustinum sequens, qui sæpe pro toto homine carnem et animam ponere consuevit; magister Hugo de S. Victore: « Verbum persona æterna fuit, neque tunc persona esse cœpit, quando animam et carnem in personam accepit; accepit animam et carnem, ut in se persona essent, non ut se personam faceret. Quia ergo caro et anima in eo persona esse acceperunt, quando Verbi personæ uniri cœperunt, semper quidem cum Verbo una et eadem persona permanserunt, quia nunquam postea a Verbo vel inter se divisa recesserunt. »

Quod per animam et carnem totum intelligit hominem.

Hic nimirum per animam et carnem totum hominem intelligit, qui cœpit esse illa persona, unde et post pauca subditur: « Præterea partes hominis duæ sunt, quia in natura hominis duo sunt, scilicet anima et caro. Ubi hæc duo sunt, totus homo est; ubi alterum horum, pars hominis est. Propter hoc igitur Verbum totum hominem assumpsit, quia totum quod hominis erat assumpsit, animam et carnem. Si partes hominis Christi sicut anima et caro, quomodo non est aliquid totum? et, si partes habet secundum humanitatem, qua ratione negari potest eum esse aliquid secundum humanitatem? Hæc etiam partes anima et caro non possunt esse partes nisi alicujus substantiæ, quare secundum humanitatem Christi est aliqua substantia. »

Magister (2) Achardus in libro suo *De Trinitate*. « In Christo duæ naturæ sunt quarum utraque persona dici potest per se; non tamen duæ sunt personæ, sed una in naturis duabus; in Deo assumente hominem, id est in Verbo ex ipsius natura: in homine assumpto et assumentis beneficio Verbi et gratia. »

Item: « Quamvis in Verbo assumente et homine assumpto alterum sit ex altero, homo scilicet a Verbo, non tamen duas ibi esse personas, vel unam a seipsa consequens est; eo quod homo alterius naturæ est a Verbo, secundum quam potest esse ab eo. Et ideo, propter pluralitatem naturarum jam non ibi exigitur pluralitas personarum. Si enim alterum non sit ab altero secundum personam alteram. Si vero ibi altera non esset natura, necessario, cum personalitatem ibi esse constet, et utramque personam dici per se, persona ibi esset altera, aut neutrum esset ab altero, aut persona una prius a se ipsa. »

(2) Is fuit abbas S. Victoris, deinde episcopus Abrincensis.

Quid super his senserint magister Robertus Melidensis, et magister Mauricius.

Duos etiam venerabiles magistros, quos in theologia nihil hæreticum docuisse certissimum est, Robertum scilicet Melidensem, et Mauricium (3) hodie Parisiensem episcopum silentio præterire non debeo. Eorum itaque super his disputationibus vel quæstionibus scripta non legi; sed multis eorum lectionibus et disputationibus interfui, in quibus et de homine assumpto et de aliis quibusdam magistri Petri Lombardi doctrinam falsitatis arguebant, ne dicam erroris. Mihi tamen non facile, nec cito potuerunt avellere quod diu tenueram, sed ex tunc meum cœpit fluctuare iudicium, usquequo per doctorum aliorum etiamque sanctorum testimonia veritas ipsa de qua quærebatur, velut per speculum et per ænigma, sese tandem intimaverit.

Assertio magistri Achardi.

Hæc disputatio magistri Achardi in principio sui asserit duas esse naturas in Christo, quarum utraque est persona et utique non alia quam Christus. Cætera vel modicam explanationem efflagitant, ut hæc: « Quarum utraque persona dici potest per se hoc modo, scilicet Verbum assumens est persona, homo assumptus est persona, unde videtur pluralitas esse personarum. In alio enim quolibet homine hæc duæ naturæ, anima et caro, simul dicuntur unus homo, sive una persona, sed neutra per se est homo vel persona, unde propter hujusmodi pluralitatem naturarum in quolibet homine nulla existit pluralitas personarum. In Christo vero secus est, quia sunt duæ naturæ quarum utraque est persona, unde videri posset quod sicut sunt duæ naturæ, ita etiam duæ essent in eo personæ, quod sic infringitur, nec tamen duæ sunt personæ, » etc. Quod vero sequitur: « In Verbo ex ipsius natura, » etc., illi auctoritati innititur: Quod habet Filius Dei per naturam, hoc habet Filius hominis per gratiam. Item: « Quamvis in Verbo assumente, » etc. Hic geminam expugnat falsitatem. Quia ergo Verbum assumens est persona, et homo assumptus est persona, et hæc est a Verbo videtur, quod altera persona esset ab altera, vel eadem a se ipsa. Sicut in Trinitate Pater est persona, Filius est persona, et Filius est a Patre, unde cum sint duæ personæ, altera est ab altera, et si una essent persona, eadem esset a se ipsa. Sed non est similis utrobique necessitas. In Christo enim sunt duæ naturæ, quarum altera est ab altera. In Patre et Filio eadem natura, sed personalitates una et altera. Et hoc est: « Quamvis in Verbo assumente, » etc. Quod ergo hæc ejus disputatio ita intelligenda sit, ibi subtiliter et breviter innuit: « Si vero ibi altera non esset in natura, » etc., quia enim utraque per se dicitur persona, si non esset ibi natura altera, aut nec homo esset a Verbo, nec

A Verbum ab homine, aut persona ibi esset altera ab altera, aut eadem a seipsa.

Epilogus prædictorum.

Hic breviter discursis, quatenus dicendorum notitia plenior haberetur, restat ea quæ in exordio demonstranda proposuimus, firmissimis sanctorum testimoniis et rationibus fidei consentaneis corroborare, ut quasi post quædam præludia, jam nunc ad seria veniatur.

CAP. V. *Quod Christus est aliquis homo auctoritates.*

In Psalmis omnia hæc leguntur de Christo: *Beatus quem elegisti et assumpsisti (Psal. LXIV)*. Item: *Quid est homo quod memor es ejus, aut Filius hominis? (Psal. VIII)*. Item: *Dies super dies regis adjicies annos ejus (Psal. LX)*. Item: *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, et super Filium hominis quem confirmasti tibi (Psal. LXXIX)*. Item: *Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum (Psal. XXXIII)*. Item: *Ego sum mendicus et pauper (Psal. XXXIX)*. Item: *Tu es Sacerdos in æternum (Psal. CIX)*. Item: *Quis est homo qui vivet et non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi? (Psal. LXXXIII)*.

Epilogatio proximorum.

Si Christus non est aliquis homo, quis est iste beatus homo? quis est iste filius hominis? quis est iste beatus rex? quis est iste vir dexteræ? quis est iste pauper? quis est iste sacerdos? quis est homo qui eruet animam suam de manu inferi? Uti que nullus. Quod, si Christus est homo de quo ista dicuntur, Christus est aliquis homo. Item super Psalmum legitur istud Cassiodori: « Hæc omnia non omni beato viro conveniunt, sed soli Christo. » Potius dicendum erat, nulli beato viro conveniunt, nulli enim alii viro conveniunt. Et Christus cui soli conveniunt non est aliquis vir? Item ibi legitur: « Hæc est plena definitio beati viri, sed quomodo est definitio beati viri, quæ nullo beato viro convenit? » Nec Christus enim, nec aliquis alius est beatus vir cui conveniat ipsa. Item Apostolus: *Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit (Rom. v)*.

Item Augustinus in libro *De Trinitate*: « *Sicut per unum hominem peccatum, etc. (ibid.)* Apostolus de duobus hominibus prolixius disputat, uno eodemque primo Adam per cujus peccatum et mortem ejus posterius obligati sumus, alteri vero secundo Adam, qui non homo tantum, sed et Deus est. » Item Augustinus super Joannem: « *Cecidit primus homo, et omnes qui ab eo nati sunt de illo traxerunt concupiscentiam carnis. Oportebat ut nasceretur alius homo, qui nullam traxit concupiscentiam, homo et homo, homo ad mortem, et homo ad vitam, sicut dicit Apostolus: Quoniam quidem per hominem mors et per hominem resurrectio (I Cor. xv)*. Per quem hominem mors, per quem resurre-

(3) Electus est episcopus anno 1164.

ctio? *Sicut enim in Adam moriuntur, ita et in Christo omnes justificabuntur (ibid.).* Item Augustinus in libro *De prædestinatione sanctorum*: « Præclarissimum lumen prædestinationis et gratiæ ipse est mediator Dei et hominum homo Christus Jesus. Ille homo ut a Verbo Patri coæterno in unitatem personæ assumptus Filius Dei unicus esset, unde hoc meruit? quod ejus bonum quaecunque præcessit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perveniret, et faciente aut suscipiente Deo Verbo, ipse homo ex quo esse cœpit, Filius Dei unicus esse cœperit? » Item: « Ita ab initio fidei suæ homo quicumque gratia sit Christianus, sicut gratia homo ille ab initio factus est Christus. » Item Augustinus *De bono perseverantiæ*: « Qui fecit illum hominem sine ullis præcedentibus ejus meritis, nullum quod ei dimitteretur vel originem trahere vel voluntate perpetrare peccatum; ipse nullis eorum meritis præcedentibus facit credentes in eum, quibus dimittat omnem peccatum. » Item: « Et illum ergo et quos prædestinavit, quia et in illo ut esset caput nostrum, et in nobis ut ejus corpus essemus, non præcessura merita nostra, sed opera sua futura præscivit. » Item Augustinus *De littera et spiritu*: « Deus humilis descendit per misericordiam, et gratiam claram et manifestam, commendans in ipso homine quem tanta præ participibus suis charitate suscepit. Neque enim ipse Verbo Dei conjunctus, ut ipsa conjunctione unus Filius Dei et idem ipse unus filius hominis fieret, præcedentibus suæ voluntatis meritis, fecit. » Item: *Mons in quo beneplacitum est Deo, etc. (Psal. LXVII.)* Augustinus: « Verbum habitavit eum, scilicet hominem Christum usque in finem, quia personæ alteri unitus est ei in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Sic erat itaque Verbum in carne, ut Verbum etiam caro factum solum diceretur, id est homo Verbo in unam Christi personam copularetur. » Item Augustinus super Joannem: « Primitiæ homo et homo, homo ad vitam et homo ad mortem. Homo ille non Deus, iste Deus et homo. » Item: *Matri Sion dicit homo.* Augustinus: « Ecce est quidam homo, id est Christus, qui dicit: Sion, id est Synagoga, est mater mea secundum carnem. Et quis est homo ille? homo qui in ea natus est, » etc. Item Augustinus in *homilia de Symbolo*: « Hæc fuit natura hominis qui factus est ex Virgine, quæ natura Virginis ex qua Christus formatus et natus est ejusdem est naturæ cum Patre secundum divinitatem. »

Item Haimo: *Quia prædestinatus, etc. (Rom. 1.)* « Non de Verbo loquitur hic Apostolus, sed de homine, qui non erat antequam factus esset. » Item Joannes Chrysostomus: « Et adorent eum hominem qui passus est et mortuus. Non de Deo verba ista dicuntur, sed de homine suscepto: adorent, inquam, omnes angeli Dei (*Hebr. 1.*) »

Item in Evangelio Caiphas per Spiritum sanctum ait: *Expediit ut unus homo moriatur pro populo, et*

A non tota gens pereat (Joan. xi). Item ministri Pharisæis responderunt: *Nunquam locutus est homo sicut hic homo (Joan. vii).* Centurio etiam clamat: *Vere hic homo Filius Dei erat (Marc. xv).*

Si Christus secundum Apostolum est unus homo; si, secundum Augustinum, est alter duorum hominum, de quibus disputat Apostolus; si est homo alius a primo Adam; si est quidam homo qui dicit, Sion est mater mea; si, ut legitur in Evangelio, est unus homo qui moriturus erat pro populo, patet quia Christus est aliquis homo. Item omnes illæ auctoritates quibus de Christo legitur hic homo, iste homo, ille homo, vel aliquid hujusmodi, si Christus nec fuit, nec est, nec erat aliquis homo, incongruæ sunt, et propter incompetentem demonstrationem sive relationem, aut nullam, aut cassam faciunt intellectum, nisi forte dicant eo tropo dici de Christo, hic et ille homo, quo de idolo dicitur, hic et ille Deus; sed ibi non attenditur naturæ participatio, sed nuncupatio sola. Sicut ergo idolum solo nomine est Deus, ita et Christus solo nomine est homo. Absit! Ecce his et aliis infinitis auctoritatibus edocemur, quod Christus est aliquis homo. Idem firmis probari potest rationibus.

CAP. VI. *Rationes quibus probatur quod Christus est aliquis homo.*

Hominum enim alius est Christus, alius non est Christus, ergo et quidam homo non est Christus. Item, Christus est unus aliquorum hominum, ergo est homo. Item, unus solus homo est Christus, et multi homines sunt; ergo unus hominum est Christus, quare aliquis homo est Christus. Item, in his locutionibus omnes declinaverunt, omnes in Adam peccaverunt, omnis homo mendax; in his, inquam, et similibus omnes catholici expositores Christum excipiunt; quod, si natura alius homo quam Christus excipiendus est, et Christus non est aliquis homo qui excipi debeat, nullus homo excipiendus est. Quæ ergo sic dicuntur sine omni exceptione vera sunt. Item, Christus est sanctissimus hominum, beatissimus hominum, hæc et hujusmodi omnia falsa sunt, si Christus non est aliquis homo. Item, si quis est habens naturam humanam est homo, et qui est aliquis habens naturam humanam est aliquis homo. Item, est aliquis animatus anima humana, ergo est aliquis homo. Item, aliquis est filius Abrahæ, cui factæ sunt repromissiones; Christus non est aliquis filius Abrahæ; quare alii quam Christo factæ sunt repromissiones qui Christus non est. Item, nullus homo redemit nos, quia non alius redimere potuit, nec aliquis homo est vel fuit Christus qui nos redemit. Item, cum Christo crucifixi sunt duo latrones, sed duo illi homines cum Christo crucifixi sunt, et nullus alius homo tunc crucifixus est: ergo soli latrones tunc crucifixi sunt, absit! Quod si tunc alius homo crucifixus est, quis est iste alius homo, cum Christus non sit aliquis homo? Item, ubi duodecim apostoli erant

cum Domino, ibi erant duodecim homines, et non solli duodecim, quia Christus ibi erat; ergo si præter duodecim aliquis homo ibi erat, et hic erat Christus, aliquis homo erat Christus. Quod si non erat ibi aliquis homo præter duodecim, soli homines duodecim ibi erant. Item, Christus fuit aliquis vir, ergo fuit aliquis homo.

Sed forte qua ratione asserunt eum non fuisse aliquem hominem, istud etiam fateri cognoscunt ipsum non fuisse aliquem infantem, aliquem puerum, aliquem juvenem. Si enim, inquit, Christus fuit aliquis homo, cum nec ab æterno fuerit homo, in tempore factus est aliquis homo; sed si in tempore factus est aliquis homo, in tempore factus est aliquid. Concedant igitur simili ratione quod non fuerit aliquis infans, quia si ex tempore cœpit esse aliquid, quod ipsi absurdum, dicunt et impossibile. Nunquid ergo non beata Virgo non peperit aliquem infantem? Nunquid Simeon justus Christum accipiens in ulnas suas non vidit, nec tenuit aliquem infantem? nunquid apostoli et alii videntes et audientes Christum non videbant, nec audiebant aliquem hominem? Miror autem quod non attendunt hujus phantasmatis assertores quam modicum distent a Manichæis. Illi dogmatizaverunt: Christus videbatur homo et non erat homo. Isti hoc dogmatizant, unde necesse habent confiteri: Christus videbatur homo, et non erat aliquis homo. Nam si erat et videbatur homo, videbatur utique, sed non erat aliquis homo; quare videbatur homo, et non erat aliquis homo. Similiter videbatur infans, et non erat aliquis infans; videbatur puer, et non erat aliquis puer; videbatur homo vivus, et non erat aliquis homo qui viveret; visus est homo moriens, et non erat aliquis homo qui moreretur; visus est postea homo resuscitatus a mortuis, et non erat aliquis homo resuscitatus a mortuis; visus est homo ille ascendere ad cœlos, sed non erat aliquis homo qui in cœlum ascenderet. Et quia in hujusmodi errores incidunt, et qui negant Christum secundum humanitatem aliquid fuisse, nos huic falsitati contrariam veritatem auctoritatibus et rationibus munitam esse demonstramus.

CAP. VII. *Quod Christus secundum quod homo est aliquid.*

Augustinus *De Trinitate*: « Caput Christi Deus, si Deus omnia simul tria hæc intelliguntur, quomodo igitur caput est Deus, id est caput Christi est Trinitas, cum in Trinitate sit Christus? an quod Pater est cum Filio et Spiritu sancto, ei caput est quod solus est Filius? cum Patre enim et Spiritu sancto Filius est Deus, Filius autem solus est, homo factus est. » Item Augustinus in Joannem: « Ipse est homo qui Deus, quia Deus factus est homo; sed factus quod non erat, non amittens quod erat. » Item: « Creator hominis homo esse dignatus est, factus est quod fecerat, ne periret quem fecerat. » Item: « Angelus ad Mariam virginem: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* (Luc. 1) »

Item, super illum locum in Evangelio Joannis: *Nunc autem queritis me interficere hominem, etc.* (Joan. 8), legitur illud Augustini: « Non dicit ut poterat Dominum Abraham, ne sit occasio calumniæ, nec Filium Dei, sed quod vident, quem possunt accipere. » Item Augustinus: « Ne sileas a me, id est ne unitatem verbi tui separe ab eo, quod homo ego sum. » Item Augustinus, super psalmum illum: *Domine, refugium* (Psal. LXXXIX): « Incepit esse quod non erat; servata substantiarum proprietate, quod creabile mansit creabile, quod increabile, increabile. » Item Augustinus *De Trinitate*: *Nam si ego non abiero, advocatus non veniet ad vos* (Joan. xvi). « Oportebat ergo ut auferretur ab oculis forma servi, qua intuentes, hoc solum esse Christum putabant quod videbant. » Item Augustinus *De Trinitate*: « Et quid tam grate suscipi posset, quam caro sacrificii nostri corpus effectum sacerdotis nostri? quoniam quatuor considerant in omni sacrificio, pro quibus offeratur, cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur. Idem ipse unus verus mediator per sacrificium pacis reconciliavit nos Deo, unum maneret cum illo cui offerebatur, unum in se faceret pro quibus offerebat, vel ipse esset qui offerebat et quod offerebatur. » Item Augustinus super Joannem: *Noli me tangere* (Joan. xx): « Quid est hoc? hic solum me esse putas quod vides. Noli sic credere, id est noli me tangere. » Item Ambrosius: « Homo Christus quid est? id est quam magnam quid et dignum. Per hoc quod memor es ejus, faciendo eum immunem a peccato, aut, id est et filius hominis, scilicet idem ipse Christus homo de homine, ut Deus de Deo. Quid est? scilicet quam excellentissimum quid per hoc quod visitas eum resuscitando. »

Epilogatio.

Ecce secundum humanitatem Filius est aliquid quod non est Pater, nec Spiritus sanctus. Et est quod non erat, et factus est quod fecerat. Et secundum eandem naturam est hoc quod ex Virgine natum est, et quod Judæi videbant et occidere poterant, et secundum quod homo erat, id est cui Verbum unitum erat. Et id quod creabile erat, et id quod offerebatur, id quod videbatur, et magis quid et dignum et quoddam excellentissimum. Quomodo ergo secundum quod homo, non erat aliquid? Ex his et aliis infinitis auctoritatibus elucescit, quod Christus secundum quod homo erat, et est aliquid; quod ut firmiter sit et rationibus comprobetur.

Item aliæ rationes.

Christus secundum quod homo habet humanitatem, ergo secundum quod homo habet aliquam substantialem qualitatem, ergo secundum quod homo est aliquid. Item, Christus secundum humanitatem est homo, sed esse hominem est esse aliquid. Item, Christus secundum duas naturas esse geminæ substantiæ, et secundum utramque naturam est alicujus substantiæ; ergo secundum utramque naturam est aliquid. Item, Christus secundum quod homo

est hominiosus, id est consubstantialis matri; ergo secundum quod homo habet aliquid substantiale commune cum matre; quare secundum quod homo est aliquid. Item, Christus secundum humanitatem est homo vel aliud, ergo secundum humanitatem est aliquid. Item, secundum quod homo est caput nostrum, ergo secundum quod homo est aliquid quod supra nos est. Item, secundum quod homo est pretium quo redempti sumus, ergo secundum quod homo est aliquid pretium, quare secundum quod homo est aliquid. Item, secundum quod homo est sacrificium quo expiati sumus, ergo secundum quod homo est aliquid sacrificium, quare secundum quod homo est aliquid. Item, Christus, Enoc et Elias sunt tres homines; ergo sunt tria, ergo secundum quod homo est unus illorum trium; ergo secundum quod homo est unum aliquid. Item, Christus aut solo nomine est homo, aut nomine et re; si solo nomine est homo, non vere est homo; si re et nomine est, homo est. Item alia ratio: Substantia data secundum hanc naturam quæ omni homini convenit, illa convenit Christo; non autem illa est substantialis diffinitio quæ convertitur cum definitio, quod si secundum, quod homo suscepit aliquam substantialem diffinitionem, secundum quod homo habet aliqua substantia; quare secundum quod homo est aliquid. Item, si humanitas convenit homini illi non substantialiter, nobis vero substantialiter, non propter humanitatem est ejusdem naturæ nobiscum vel ejusdem substantiæ. Sicut enim ignis substantialiter calidus et aqua accidentaliter calida, non sunt ejusdem naturæ vel substantiæ; ita nec nos qui substantialiter homines sumus, cum illo sumus unius naturæ vel substantiæ, qui non est substantialiter homo, sed vel accidentaliter, vel nec accidentaliter nec substantialiter. Quod si substantialiter est homo, et hoc prædicabile homo non in quale, sed in quid habeat prædicari; secundum quod homo est aliquid.

Item, aliqua accidentia erant in homine Christo, ergo Christo erant aliqua in quibus erant illa accidentia; sed non erant aliqua in quibus essent, ergo aliquid in quo erant illa accidentia. Item, pueritia Christi fuit in aliquo subjecto, si ergo secundum humanitatem fuit illud subjectum, Christus secundum humanitatem fuit aliquid; quod si corpus et anima fuit illud subjectum, corpus vel anima fuit, puer vel puella; quare corpus vel anima fuit aliquis homo vel aliqua femina. Item, si Christus secundum quod homo non erat aliquid, crucifixio et tristitia Christi non fuit in aliquo subjecto; quare corpus tantum crucifigebatur, anima sola tristabatur; nec ex duobus illis aliquid constabat quod crucifigeretur et tristaretur, nec aliud aliquid ibi crucifigebatur et tristabatur; ergo nihil ibi tristabatur et crucifigebatur. Hac ratione Christo nihil fuit quod sederet, et aliquid sciret; nec fuit aliquid quod verba proferret, et ea intelligeret; nec fuit aliquid quod moreretur, et ideo frueretur; quare

A sedere, proferre, mori, nec corporis sunt: scire, intelligere, frui, animæ sunt; Christus vero nec illa duo, nec aliquid compositum ex illis erat, nec aliquid omnino cui illa convenirent. Rursum in hac assertione sua parum distant a Manichæis. Illi dicebant: Christus videbatur homo et non erat homo; videbatur crucifigi, et non crucifigebatur; videbatur mori, et non moriebatur. Isti dicunt: Christus videbatur homo, et non erat aliquid quod videbatur, Christus loquebatur, et non erat aliquid quod loquebatur; crucifigebatur, et non erat aliquid quod crucifigebatur. Item, post resurrectionem apostoli viderunt Christum et non viderunt aliquid quod erat Christus; credebant se videre et audire Christum, sed non videbant, nec audiebant aliquid quod esset Christus. Quando etiam videntibus apostolis Christus ascendit in altum, nihil quod esset Christus ascendit in altum. Divina enim substantia quæ sola, ut asserunt, Christus est, localiter ascendere et descendere non potest. Quia vero condiscipuli mei et alii innumerabiles negant Christum essentialiter sive substantialiter esse hominem, illud hoc loco demonstratur. Et quæ contra dici solent dissolvantur.

CAP. VIII. *Rationes quibus probatur quod Christus essentialiter et substantialiter est homo.*

Si Christus solo habitu est homo, id est quod habet hominem ut indumentum; et, si quia sit aliquid quod sit homo, non sunt hæc vera, Deus est homo, et homo Deus est; Deus factus est homo, et homo factus est Deus. Si enim Deus habet tantummodo hominem, et non est aliquid quod sit homo, Deus non est homo. Et si tantummodo habens hominem est Deus, et non aliquid quod essentialiter sit homo, est Deus; homo non est Deus. Item, si Deus factus est homo et homo factus est Deus, cum nec prius nec posterius factus sit, Deus homo, qua homo, factus est quando Deus factus est homo. Homo factus est Deus, sed hoc stare non potest, si vera sit traditio illorum contra quos sermo est. Non enim quando Deus factus est homo, id est habens naturam humanam, vel ipse, vel alius humanam naturam habens factus est Deus. Sicut enim homo hodie sit tunicatus, nec tamen tunicatus sit homo; ita secundum quod illi sentiunt, dicendum esset, quod tunc Deus factus homo, sed non homo factus est Deus, id est proprie Deus habens humanam naturam factus est Deus ens homo. Quod si verum dicerent, in hujusmodi violentis et ridiculis expositionibus non laborarent. Item, si ideo dicitur Christus sive Deus assumpsisse hominem in unitate personæ, quia manens una eademque persona quæ prius fuerat, accepit sibi tanquam indumentum carnem et animam, quæ prius non habuerat, ita tamen ut nec duo illa, nec aliquid fieret illa persona, eadem ratione dici potest quod sic assumpsit columbam in unitate personæ; nam et ipse Spiritus sanctus, assumpta columba in qua appareret, mansit una et eadem persona quæ prius

fnerat. Hæc etiam ratione dicendum de angelis quoties apparuerint in corporibus undecunque assumptis, quia corpora illa assumpserunt in unitatem personæ. Quod si dixerint naturam assumptam a Christo esse naturam Christi, sed naturam a Spiritu sancto, sive ab angelo non ita assumi, ut sit natura Dei assumptis vel angeli: sciant hoc ideo esse, quia homo assumptus cum Deo assumente una est persona, cujusmodi unio inter Spiritum sanctum et columbam fieri non posset, nisi Spiritus sanctus vere columba, et ipsa columba vere Spiritus sanctus fieret. Et similiter de angelo et de assumpta creatura sentiendum. Item, si corpus Christi sub specie panis essentialiter corpus Christi est, quanto fortius ipse Christus in propria specie essentialiter homo est; et utique quia species illa in altari tantummodo ut velamen est, ideo non est species illius naturæ cuius est ipsum corpus, nec corpus illius naturæ cuius est illa species; quare similiter et Deus, si habet hominem tantummodo ut velamen, tamen ut homo est illius naturæ cuius est Deus; nec e converso: quod, si Christus essentialiter est homo, cum omnis homo, qui vere et proprie dicitur homo, sit substantialiter homo, et Christus substantialiter est homo, aut non vere et proprie dicitur homo. Sed, ut dicunt, Christus non vere et proprie dicitur homo; solo enim habitu et non essentia dicitur homo, quod ut puro jam probatum est, et adhuc amplius per sequentia probabitur. Item, Christus secundum naturam humanam substantialis est matri, et natura humana substantialiter matri convenit; ergo et Christo. Item, si Christus non habet humanitatem tanquam sibi substantialem, sicut habet beata Virgo, Christus secundum humanitatem cum beata Virgine non est ejusdem substantiæ vel naturæ. Ille enim habet solummodo tanquam vestimentum, illa habet tanquam substantialem formam sive naturam. Item, nihil est substantiale beatæ Virgini quod sit substantiale Christo, ergo non est filius hominis matri, ergo filius et mater non sunt ejusdem naturæ vel substantiæ. Quod si auctores efflagitant, audiant illud Hieronymi in sermone *Cogitis me*: « Unus idemque manens Filius unigenitus inseparatus in utrisque naturis conspicitur, et quæ sunt utriusque substantiæ naturaliter operabatur secundum unicuique insitam essentialem qualitatem. » Si Christus habuerit essentialem qualitatem humanæ substantiæ vel naturæ, generaliter fuit homo. Dionysius vera ad Timotheum episcopum de mystica theologia ait: « Superessentialis Jesus humanis naturalibus veritatibus essentia factus. » Augustinus in libro *De fide* ad Petrum: « Qui essentialiter conceptus est natus de Virgine. » Item, Græcum illud et authenticum nomen hominis manifeste declarat quod Christus essentialiter sit homo, cum dicitur a catholicis hominis, id est essentialis, sive unius substantiæ, id est naturæ cum matre. Quod si Christus non est essentialiter et substantialiter homo,

A nec secundum quod homo est animal, nec corpus, nec substantia. Quod Christus secundum quod homo substantia sit, quod sit corpus, quod sit animal, sequentia declarabunt. Contra hæc vero quod Christum essentialiter et substantialiter hominem dicimus, multifariam disputatur.

CAP. IX. *Quæ contra objici possunt et solent.*

Substantiale est Christo esse hominem; ergo destructo homine destruitur Christus. Quod, si a nobis simile expetitur, respondemus, natura humana natura est Christi, ergo et ea destructa destruitur Christus. Non sequitur. Solus enim Jesus est gigas geminæ substantiæ geminæque naturæ, et ideo sicut antequam mundus fieret et sine natura assumpta existit, ita etiam hodie sine ea existere posset, ac non tota Trinitas destructa qualis creatura existeret. Similiter et in omnibus illis quæ secundum quod homo substantialia sunt, destructis nihilominus existeret, aut non existentibus quibusdam creaturis Deus esse desineret. Hoc autem videtur dicere contra illud argumentum. Non videtur secundum quid genus participari, nam non est homo secundum quid animal, neque grammatica secundum quid est disciplina, et alibi secundum quid et non simpliciter inesse in solo accidente contigit: unde non videtur dicendum quod aliquid sit substantiale Christo secundum humanam naturam, nisi simpliciter sit substantiale. Sed si simpliciter est substantiale, destructum destruit.

C Ad quod dicimus quod stultam facit Deus sapientiam hujus mundi (*I Cor. 1*). Hæc enim omnia philosophica: Si Virgo est, nunquam peperit; si cæcus semel factus est, nunquam postea videt; si Deus est, non est homo; si est visibilis, non est invisibilis; si est æternus, non est temporalis, et hujusmodi infinita, quæ philosophis videbantur verissima, catholicis omnibus constat esse falsissima. Habeant ergo philosophorum documenta locum suum in his quæ secundum naturam se habent, non in his quæ contra naturam mirabiliter fiunt et facta sunt.

Aliæ objectiones.

Item objici potest: Hæc species homo est substantialis Christo secundum quod homo, et non sunt paria: ergo est aliquid quod est superius Christo. Sed si hæc species sive aliquid aliud universale est superius Christo, aut non omnia universalia sunt creaturæ, aut aliqua creatura est aliquid superius Christo. Item: Si aliquod prædicabile est superius Christo, aliquid quod non est Deus hoc Deo personaliter unitum est superius Christo. Simile: Hæc prædicabilia anima et corpus sunt superiora anima et corpore Christi; ergo aut hæc prædicabilia non sunt creaturæ, aut aliquæ creaturæ sunt aliqua superiora anima et corpore Christi. Aliud simile: Si hæc universalia sunt superiora corpore et anima Christi, aliqua quæ non sunt Christus nec personaliter unita, sunt superiora anima et corpore Christi.

Potest hic non invidiam distinguere æquivocationem. Dicitur enim superius vel inferius loco, ordine et dignitate, et forte aliis modis. Ordine quidem sive descendendi a generalissimis usque ad individua, sive ascendendi ab individuis ad generalissima. Superius est hoc prædicabile homo quolibet suo singulari, non loco, sed dignitate. Sed istud potius existimo et dico quoties de Christo vel de qualibet persona in Trinitate, sive de ipsa divina essentia, quoties etiam de sacramentis et de articulis fidei disputatur, his quæ logicorum propria omnia sunt supersedendum; aut si aliquando, ne penitus absint, admittuntur, sicut perstrere velint, statim eliminantur, tum quia regulariter majestatis verba non competunt, quæ naturale indumentum rationis non transcendunt, tum etiam quia plerique logicæ professores molesti sunt interpretes verborum et accupes syllogismorum. Aquæ vero Siloes fluunt cum silentio (*Isai. VIII*), et in domo Domini non est auditus malleus, neque securis audita (*III Reg. vi*).

Præterea illud objicit Joannis Damasceni: « Cum unam hominum naturam dicimus, sciendum est quod non considerantes ad animæ et corporis rationem hæc dicimus; impossibile enim est unius naturæ dicere corpus et animam ad invicem corporata, sed quia plurimæ personæ hominum sunt, omnes autem eandem suscipiunt rationem naturæ, omnes enim ex anima et corpore compositi sunt, et omnes naturam animæ participant et substantiam corporis possident, communem speciem plurimarum et differentium personarum, unam naturam dicimus uniuscujusque scilicet personæ duas naturas scilicet habentis, et in duabus perfecte naturis existentis, scilicet animæ et corporis. In Domino autem Jesu Christo non est communem accipere speciem; non enim factus est, non est, nec aliquando fuit alius, sed Christus ex divinitate et humanitate, in deitate et humanitate Deus perfectus est, idem et homo perfectus. »

Hic Joannem Damascenum idem dicere et sentire putant, quod Christo non convenit hæc species homo: unde confidentius dicunt quod non erat substantialiter homo, non aliquid secundum quod homo. Sed si diligentius totam seriem auctoritatis hujus inspicerent, hoc solum hic doceri liquido comperirent, quod sicut omnis species sive una natura est in omnibus et in singulis hominibus, eo quod homines etiam singuli in duabus perfecte naturis existunt, animæ scilicet et corporis: non ita est in Christo communem speciem sive unam naturam accipere, sed quia ex divinitate consistit et humanitate; unde subdit, neque enim factus est, etc., quibus non bene ostendit quod Christus est Deus et homo, non esse commune ei cum aliis. Alioquin si hoc dicere et probare voluit quod hæc species homo non convenit Christo, hæc ratio qua illud probat, probari similiter posset quod divinitas non convenit Christo. Sicut enim non est tantum homo, ita nec est tantum Deus, sed per-

fectus homo et perfectus Deus. Videtur autem potius contra hæreticos disputare, qui dicebant esse unam speciem sive naturam in Christo ex duabus composita. Unde idem Joannes: « Inconverse et inalterabiliter unitæ sunt ad invicem naturæ, neque divina distante a propria simplicitate, neque humana, aut conversa in divinitatis naturam, aut in non existentiam divisa, neque ex duabus una facta composita natura. Composita enim natura neutri earum ex quibus componitur naturis homousia, id est consubstantialis esse potest, ex altero perficiens alterum, ut corpus ex quatuor elementis compositum non ignis nominatur, nec terra, nec aer, nec aqua, nec horum alicui homousion dicitur. Si ergo, secundum hæreticos, Christus unius compositæ naturæ post unionem existit, ex simplici natura conversus est in compositam, et neque Patri simplicis naturæ existenti, neque matri est homousios, neque Deus, neque homo denominabitur, sed Christus solum; et erit hæc natura scilicet Christus, non personæ ipsius natura, sed unius secundum eos compositæ naturæ. Nos autem Christum non unius compositæ naturæ dogmatizamus, et hæc natura, scilicet Christus, personæ dicimus non monotropos, id est uno modo dictum, sed duarum naturarum esse significatum, scilicet deitatis et humanitatis. Ex deitate autem et humanitate Deum perfectum et hominem perfectum eundem esse et dici ex duabus et in duabus naturis confitemur. » Ecce hic plane ostendit, quod hæc natura Christus non significat unam compositam naturam, sed duas naturas et unam personam duarum naturarum.

Unde supra dixit: In Domino Jesu Christo non est communem speciem accipere, scilicet unam compositam naturam ex deitate et humanitate. Aut forte ideo dixit: In Christo non est communem speciem accipere: species enim est totum esse individuorum et commune omnibus suis individuis. Hæc vero species homo non est totum esse Christi, quia Deus est et homo, quod non est ei commune cum aliis. Non enim factus est, etc. Boetius vero contra Eutychem et Nestorium duas naturas in Christo, duas dicit esse specificas differentias, ac si diceret substantiales. Nec enim Deus species est, nec divinitas specifica differentia, nec etiam propria differentia cum sit substantia. Humanitas vero multo rectius specifica differentia, sive substantialis qualitas, qua substantia dici potest. Quod tamen illi asserunt, qui humanitatem in Christo non naturam vel proprietatem quæ sit ei communis cum aliis hominibus, sed vel animam, vel carnem, vel hæc duo simul intelligunt. Sed de his suo loco disputabitur. Ecce Boetius specificam differentiam, scilicet divinitatem dicit convenire Christo; quod si specifica differentia ei convenit, et ipsa species eidem convenit. Quoniam itaque omnia quæ propositæ veritati repugnare videntur, facillime dissolvuntur, confidenter asserendum est quod Christus essentialiter et substantialiter est homo, sicut es-

sententialiter et substantialiter est Deus; et ita secundum quod Deus est aliquid, et secundum quod homo est aliquid. Quod autem secundum has duas naturas sit aliud et aliud, sacris auctoritatibus et solidissimis fundamentis innitur.

CAP. X. *Quod Christus est aliud et aliud.*

Augustinus super Joannem : « Aliud est Verbum Dei, aliud homo; sed Verbum caro factum est, id est homo. Non itaque alia Verbi, alia hominis persona, quoniam uterque Christus et una persona. » Idem ad Felicianum : « Aliud Dei Filius, aliud hominis filius, sed non alius. » Item : « Dei Filius aliud de Patre, aliud de matre. » Item Leo papa : « Christus etsi unum manet ab æternitate, aliud tamen cœpit esse in tempore; quæ tamen in unitate conveniunt, nec separationem possunt habere, nec finem. » Item Augustinus *De Trinitate* : « Forma Dei accepit formam servi, uterque Deus, uterque homo; sed uterque Deus propter accipientem Deum, uterque homo propter acceptum hominem. » Idem in libro *De Trinitate* : « Cum legitur caro Verbum factum (*Joan. 1*), intelligo verum Dei Filium, in carne agnosco verum hominis filium, uterque simul unam personam Deum et hominem ineffabilis gratiæ largitate conjunctam. » Idem super Joannem : « Utrumque novimus in Christo, et unde æqualis est Patri, et unde illo major est Pater. Illud Verbum est, illud caro; illud Deus est, illud homo; et unus est Christus Deus et homo. » Idem super Joannem : *Qui credit in me*, etc. (*Joan. vi*). « Quia homo apparebat, Deus in homine latebat, ne putarent eum hoc tantum esse quod videbant. Vult se credi talem tantum, qualis et quantus est Pater. » Idem super psalmum illum : *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me* (*Psal. xxxix*), « Christus nec Deus tantum, nec homo est, sicut diversi hæretici dogmatizaverunt, sed verus Deus, et verus homo; non duo tamen, sed unus est Christus. » Item Augustinus in *Enchiridion* : « Christus Jesus Deus de Deo est, homo autem est natus de Spiritu sancto ex Maria Virgine; utraque substantia, divina scilicet et humana, Filius unicus Dei Patris omnipotentis, ex quo procedit uterque unus; sed aliud propter Verbum, aliud propter hominem, non duo filii Deus et homo, sed unus Dei Filius, Deus sine initio, homo a certo initio. » Idem super Joannem : « Agnoscamus geminam substantiam Christi, divinam scilicet, qua æqualis est Patri, et humanam qua major est Pater; utrumque autem simul non duo, sed unus est Christus. » Idem in libro *De fide ad Petrum* : « Firmissime tene et nullatenus dubites, Dei Verbum quod caro factum est, duas naturas inconfusibiliter permanere; unam divinam, quam habet cum Patre communem; alteram humanam secundum quam dicit : *Pater major me est* (*Joan. xiv*). » Item in libro *De Trinitate* : « Cum Filius sit Deus et homo, alia substantia Deus, alia homo. Idem super Joannem : Anima et corpus duæ res sunt, sed unus est homo; Verbum et homo duæ

res sunt, sed unus Christus. » Item Boetius contra Eutychen et Nestorium : « Si hominem Christum intelligas, idem est Deus atque homo, quoniam natura Deus est, homo assumptione, suntque in eo gemina natura, gemina substantia, quoniam homo et Deus una persona est, quoniam idem homo atque Deus. » Sed hic insurgunt qui contra nos sunt, quia dicit Boetius : « Deus est Deus natura, homo assumptione, » ac si dictum sit, quod Christus sit natura Deus, homo vero non natura, sed assumptione, quod non est verum. Ideo ita distinxit Boetius quod Deus est natura, et non ex assumptione, homo vero ita est natura quod assumptione. Sicut dicitur Deus est Deus natura, Salvator est gratia, quia quod Deus est, hoc est solius naturæ; quod Salvator, hoc est naturæ ita quod gratiæ. Si respondeant ipsi : Quomodo homo Christus homo est ex natura, Deus est autem ex assumptione? Non homo Christus, id est Christus habens hominem est habens hominem ex natura et Deus ex assumptione; imo potius est Deus ex natura, homo ex assumptione. Quanto igitur verius est quod nos cum Boetio sentimus, quia homo ille homo est ex natura sua, sed Deus ex assumptione, id est quia a Deo in unitatem personæ assumptus est, et idem ipse Deus est; Deus est ex propria natura, sed homo ex assumptione, id est quia hominem assumpsit. Assumptio autem non excludit naturam, sed modum insinuat habendi naturam; qui per naturam æternam Deus est, per naturam ex tempore assumptam homo est. Ex præmissis liquido demonstratur quod Christus est aliud et aliud, et quod alia est et alia substantia : unde patet quod secundum quod homo est aliquid, et secundum quod Deus est aliud. Similiter secundum quod homo est aliqua substantia, et secundum quod Deus est alia substantia. Alioquin si Christus non est aliud et aliud, Christus non est Deus et homo. Si enim Christus est Deus et non aliud, Christus est tantum Deus; item, si Christus est homo et non aliud, Christus est tantum homo; ergo si Christus est Deus et non aliud, vel homo et non aliud, Christus non est Deus et homo. Si Christus est Deus et homo, ergo Christus est Deus et aliud, et homo est et aliud; quare Christus est aliud et aliud.

CAP. XI. *Quædam quæ his videntur contraria.*

Augustinus in *Enchiridion* : « Quæ bona voluntas et quæ bona opera præcesserunt, quibus mereretur ille homo fieri una persona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, et hoc ei singulare beneficium præstitum est, ut singulariter promereretur Deum? Nempe ex quo homo esse cœpit, non aliud cœpit esse homo quam Dei Filius, et hoc unicus, et propterea Dei Verbum; quia ab illo suscepta caro facta est utique Deus, aut quemadmodum est una persona quilibet homo, anima scilicet rationalis et caro : ita sit Christus una persona Deus et homo? » Item Hilarius in libro *De Trinitate* : « Quæro an filius hominis idem sit et Filius Dei, et cur alius

non sit Filius hominis, et aliud Filius Dei, Verbum caro factum. Et eum qui Filius Dei est, ipse et hominis sit filius, requiro quis in hoc filio hominis, qui et Filius Dei est, glorificatus sit. » Hoc autem absque privilegio ita solvi posse conjicimus, ut sicut Augustinus de personis dicit tria pro tres; ita et hic aliud ponatur pro alius, quod patet in prosecutione. Augustinus etiam ita concludit sententiam: « Una persona Deus et homo, » non dicit una substantia vel una natura. Similiter accipitur illud Hilarii, vel quia non dicit Hilarius simpliciter, cum aliud non sit filius hominis, neque aliud Filius Dei, sed mox addit: « Verbum caro factum. » Non negat quin aliud sit filius hominis, aliud sit Filius Dei, sed dicit quod non aliud homo Christus, aliud Deus homo. Cum enim dicitur aliud Deus, aliud homo, differentia naturarum ostenditur, cum vero dicitur Deus homo, sive Verbum caro, ita personæ unitas exprimitur, ut utraque natura designetur; unde non est dicendum aliud filius hominis, aliud Filius Dei Verbum caro, ne præter divinam et humanam tertia natura intelligatur in Christo. Vel ideo dicitur, non est aliud Filius Dei, aliud Filius Dei hominis; quia nihil est Filius Dei quod non sit filius hominis; nec e converso, licet Filius Dei sit unum et aliud, et filius hominis sit unum et aliud. Sicut non est alterius naturæ Filius Dei quam filius hominis; cum tamen et filius hominis et Filius Dei sit unius et alterius naturæ. Quod vero dicitur alibi: Aliud est Filius Dei, aliud filius hominis, ita accipiendum est: aliud Filius Dei secundum quod Filius Dei, aliud est filius hominis secundum quod filius hominis, non quod aliquid sit Filius Dei quod non sit filius hominis, vel e converso. Vel ita: Aliud est Filius Dei, aliud est filius hominis, id est alia est hæc natura, alia est illa. Sæpe enim essentialia pro personalibus et personalia pro essentialibus posita reperiuntur.

Item Hieronymus in epistola illa: *Cogitis me, o Paula et Eustochium*, ait: « Altitudinem tanti mysterii diligenter intelligere et videre non poterunt, qui autem duos filios, certe aut aliud Christum quam Dei Filium æstimaverunt. » Hic videtur Hieronymus cum illis sentire qui dixerunt, quod Christus nihil aliud est quam Deus, nihil aliud quam Dei Filius, et ita non est Christus aliud et aliud. Possumus et hic dicere quod genus pro genere posuit; unde et quidam libri planius alium non aliud, vel quia hæc auctoritas duas hæreses percutit: unam illorum qui dicunt duas personas velut duas naturas esse in Christo, et ideo asserunt duos esse filios, alium Dei Filium, alium hominis filium, alteram illorum qui Christum tantam creaturam credunt esse. Illud sic intelligendum videtur. Aliud Christum quam Dei Filium existimaverunt. Aliud omnino quam Dei Filium, id est disparatum, sed hoc solammodo quod non est Dei Filius; creaturam enim tantum et non Dei Filium putaverunt; contra quos illud pervulgatum est, Filius a Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Item

A in eadem epistola: « Sitivit Deus ac potavit in utero Virginis sine sui corruptione misceri atque uniri, ut unus esset Christus Deus et homo; ut una; esset persona, unaque substantia; » ubi notandum quod multi hodie corrupte legunt pro subsistentia substantia, cum ipse Hieronymus sic accipiat substantiam sicut Græci hypostasim; substantiam vero sive essentiam, sicut illi usiam, quod ex ipsa lectione totius epistolæ cuilibet legenti manifestum est. Verumtamen si quis librorum multitudini credendum existimat quod Hieronymus ita scripserit, una persona unaque substantia, substantiam pro subsistentia, id est pro persona, secundum Græci sermonis idioma, incunctanter accipiat; unde Augustinus in quinto libro *De Trinitate*: « Plerique nostrorum, qui Græco tractant eloquio, dicere consueverunt mian usian tres hypostases, quod est Latine unam essentiam tres substantias. Sed quia nostra loquendi consuetudo jam obtinuit, ut hoc intelligatur cum dicimus essentiam quod intelligitur cum dicimus substantiam, non audemus dicere unam essentiam et tres substantias, sed unam essentiam, vel substantiam, tres autem personas. » Item in vii: « Loquendi causa de ineffabilibus ut fari aliquo modo possemus, dictum est a Græcis una essentia et tres substantiæ, id est una usia, tres hypostases. Aliter enim Græci accipiunt substantiam quam Latini. A Latinis enim dictum est una essentia vel substantia, tres personæ. Quia non aliter in sermone nostro, id est Latino, essentia quam substantia solet intelligi. Quod si Hieronymus unam solam in Christo substantiam assereret, id est naturam sive essentiam, non modo aliis catholicis, sed et sibi contrarius esset. Ait enim in *Expositione fidei Catholicæ*: « Sicconfitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas perfectas et integras esse substantias, id est Deitatis et humanitatis, quæ ex anima continetur et corpore. » Cui auctoritati miror magistrum Petrum Lombardum istud subscripsisse.

Ecce hic aperte ostendit humanitatis nomine animam et corpus intelligi. Errant igitur qui nomine humanitatis non substantiam, sed proprietatem quamdam, a qua homo nominatur significari contendunt. Hoc vero, si Hieronymus sentiret, non duas diceret, sed tres substantias. Humanitatis enim quam dixit ex anima contineri et corpore, si non esset aliqua natura, id est substantialis proprietas, sed substantia, vel corpus est, vel anima, cum ex his, ut aiunt, in Christo aliquid constare non possit, sed nec corpus, nec anima ex corpore continetur et anima; unde dicimus hanc auctoritatem potius intelligendam sic: Confitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas perfectas et integras esse substantias, id est deitatis et humanitatis, hoc est Dei et hominis, qui homo ex anima continetur et corpore. Vel aliter duas substantias, id est duas naturas, id est deitatis et humanitatis intransitive, id est quæ sunt deitas et

humanitas : quæ humanitas continetur ex anima et corpore, id est ex natura animæ et ex natura corporis; humanitas enim est natura composita ex natura corporis et ex natura animæ. Quæ est autem illa substantia, quam magister Petrus dicit humanitatis nomine significari? qua enim ratione animam magis quam corpus, aut corpus magis quam animam significat? Quare humanitas Christi non est aliquid, sed aliqua? Item, cum dicitur, humanitas Christi est anima, humanitas Christi est corpus, humanitas Christi est corpus et anima: idem est corpus quod anima, et idem est corpus quod corpus et anima. Sed hæc locutiones veræ sunt, et in eis idem supponitur. Et idem est anima quod corpus et anima. Sed humanitas Christi est unum numero; ergo, si ipsa est anima, non est corpus; et, si ipsa est corpus, non est anima. Item, humanitas Christi est sola una substantia, ergo ipsa non est anima et corpus; quod si aliud hic subditur, humanitas Christi est corpus, aliud hic humanitas Christi est anima, et non est una humanitas, nec unum aliquid quod sit corpus Christi et anima, vel ex illis constans, potius dicendum esset Christus trium naturarum quam duarum, tres enim sunt nature: natura divina, natura animæ, natura corporis, et dicendus esset triæ substantiæ potius quam geminæ. Errant ergo potius qui nomine humanitatis substantialem proprietatem a qua homo nominatur, significari negant; sed sicut prædiximus, vel in scriptis suis vel in disputationibus asseruisse magister Petrus credebatur, postea nobis non asserenda, sed studiosius disserenda reliquit vel discutienda. Est ergo Christus aliud et aliud, et alia et alia substantia, alioquin si tantum esset divina substantia, non esset animalis nec corpus.

CAP. XII. Auctoritates quibus probatur quod Christus est animal et corpus.

Quod autem Christus sit animal dicit Beda super Marcum: *Aliud non manufactum edificabo* (Marc. xiv). « Dominus dixit: Suscitabo vivum animal, significans et spirans templum. » Item, quod sit corpus, id est corporea substantia, dicit Hieronymus super alium locum in Evangelio Matthæi: *Et descendens Petrus de navicula*, etc. (Matth. xiv). « Ecco Petrus super aquas ambulat. Ne ergo dubites Christum unum corpus esse, etsi super aquas ambulat. » Item, tristitiam sic assumpsit quomodo et carnem Christus voluntate non necessitate; fuit enim tristis, ut Evangelium dicit. Si enim tristis non fuit, cum Evangelium dicit: *Tristis est anima usque ad mortem* (Matth. xxvi); ergo quando dicit: *Dormivit Jesus* (Matth. viii), non dormivit; vel cum dicitur manducasse (Marc. ii), non manducavit. Et ita nihil sanum relinquitur, ut etiam dicatur quia corpus non erat Christus. Item super Lucam: *Corpus Christi granum sinapis* (Luc. xvii), quia accipiens Joseph in horto sepelivit, quod postea in resurrectione et ascensione crevit, expandit ramum.

A prædicatores scilicet per totum mundum mittens. Illic autem corpus Christi non videtur accipiendum de parte hominis, quæ cum anima constituit hominem. Illa enim non misit prædicatores, sed illud totum, illa scilicet corporea substantia quæ est quoddam totum suum compositum, quod est Christus. Nemo autem sanctis doctoribus insultet propter illud documentum Aristotelis: Latent autem quandoque totum in partes ponentes, ut animal corpus sensibile. Nullo enim modo pars de toto prædicatur; quare non erit corpus genus animalis, eo quod pars est. Hic enim garrivus multi quod nullus homo sit corpus, ac si melius ista intelligant quam Porphyrius et Boetius et alii omnes sive interpretes Aristotelis, sive expositores nec attendunt quod corpus multipliciter accipitur. Aliquando enim significat quamdam continuam quantitatem, aliquando idem quod corporea substantia, aliquando partem animalis, quæ cum anima constituit animal, aliquando cadaver, aliquando collectionem quamdam, ut, cum dicitur: *populus est unum corpus*. Contra illos loquitur Aristoteles qui partem animalis dicebant genus animalis. Fuerunt qui dicerent quod animal nihil aliud esset quam corpus animalis. Alii vero dicebant quod animal nihil aliud esset quam anima animalis; unde usqueconque non est quis, cui erat contraria sententia corpore cuiusque hoc est... utique, sicut ab eruditissimis accepimus, apud Græcos manifestum est quod in illa definitione corpus sensibile, prout eam reprehendit Aristoteles, in uno vocabulo non solum omnium corporum, sed pars animalis intelligenda sit. Quod vero Christus secundum humanitatem sit quoddam totum, tam auctoritatibus quam rationibus probatur.

CAP. XIII. Quod Christus sit aliquid totum sive compositum.

Augustinus super Joannem: « Dominus Jesus Christus totum quod videbatur, et tenebatur, et crucifigebatur. Num totum hoc ipse est? Ipse est quidem, sed non totus. Illud quod viderunt Judæi, non hoc totus Christus. Et quid est? In principio erat Verbum (Joan. i). » Idem in eodem: « Quia homo constat ex carne et anima, totus autem homo in Christo; non enim partem deteriorem suscepisset, et partem meliorem deseruisset. Pars quippe hominis melior est anima, quam corpus. Quia ergo totus homo in Christo, quid est Christus, inquam? Verbum et homo. Quid Verbum et homo? Verbum, anima et caro? » Item, Joannes Chrysostomus: « Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem, id est pueris, quia factus est puer constans ex carne et anima. » Item Augustinus super Joannem: « Verbum caro factum est, id est Deus homo factus est in anima rationali et carne. Usus namque Scripturæ est aliquando per solam animam totum significare hominem, aliquando per solam carnem. Per solam animam, ut: *Descendit Jacob in Ægyptum in LXX*

animabus (*Gen. xlvi*), per solam carnem, ut Isaias (cap. lvi): *Et videbit caro salutare Dei*. Sic ergo dictum est, Verbum caro factum est, quasi diceretur Deus homo factus est. Idem: Accedit homo ad Deum et fit una persona, et non sit semideus, quasi ex parte Dei Deus, et ex parte hominis homo, sed totus Deus et totus homo. Item Hilarius: « Homini acquiratur ut Deus esset, nunquid divinitati ejus? nunquid animæ vel carni? non utique, sed homini constanti ex utroque. » Idem: « Christum non ambigimus esse Deum Verbum, neque rursus filium hominis ex anima et corpore constitutione ignoramus. » Hieronymus in *Expositione catholice fidei*: « Sed confitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas perfectas et integras esse substantias, id est deitatis et humanitatis, quæ ex anima continentur et corpore. » Item Anastasius [*i. Athanasius*]: « Maledictus qui totum hominem quem assumpsit Dei Filius, denno assumptum et liberatum tertia die a mortuis resurrexisse non confitetur. Fiat, fiat. » Idem: « Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali et humana carne subsistens. »

CAP. XIV. *Rationes quibus idem probatur.*

Christus habet corpus humanum, illud constat ex partibus suis; ergo illæ partes sunt partes Christi, vel alicujus quod est Christus. Item, Christus habet membra humana, caput, brachia, etc.; illa sunt membra Christi, ergo sunt partes Christi. Item, cum Christus sit homo, aut est homo habens partes, aut non habens; si nullas habet partes, cum naturale sit homini habere partes, Christus caret partibus; si caret omnibus partibus hominis, caret corpore et anima, quod absit! Item, aliqua est statura Christi, quam non est, nec esse potest rei simplicis; ergo Christus est aliqua res composita. Item, Christus major est secundum tres dimensiones corporis alique composito; ergo aut aliquod simplex secundum has tres dimensiones majus est alique composito, aut Christus est aliquid compositum. Item, si Christus sine incremento membrorum suorum non crevit, sine incremento partium suarum non crevit; ergo aliqua pars ejus crevit, ergo erat aliquod totum, sive aliquod compositum. Mira autem hebetudo hominum qui non attendunt, quod non aliquis, non digitus hominis possit esse, quin sit aliquid compositum; quanto minus totus homo et integer potest esse, quin sit aliquid compositum: nec nos præterit Christum aliter dici totum sive compositum.

CAP. XV. *Rationes ad idem.*

Augustinus in libro *Sententiarum* Properi: « Christi persona constat et conficitur ex Deo et homine, cum ipse Christus unus sit Deus et verus sit homo. » Idem in libro *De Trinitate*: « Ex utraque substantia divinitatis et humanitatis unus atque idem est Deus, Dei et hominis Filius Jesus Christus, ut Deus verus, ita et homo verus. » Item: « Sic Deo conjugii potuit humana natura, ut ex

duabus substantiis fieret una persona; atque per hoc constat ex tribus, Deo, anima et carne. » Item Joannes Damascenus: « In Domino nostro Jesu Christo duas naturas cognoscimus, unam autem hypostasim, ex utraque compositam. Incarnatus est ergo Christus ex Virgine assumens primitias nostræ massæ, ut ipsa exstiterit carnis hypostasis quæ Dei Verbi hypostasis, et composita facta fuerit, quæ prius simplex Verbi hypostasis; composita vero ex duabus perfectis naturis, deitate et humanitate. » Idem: « Confitemur has duas naturas unitas invicem in unam hypostasim compositam Filii Dei. » Idem: « Ex deitate et humanitate Deum perfectum et hominem perfectum, eundem et esse et dici ex duabus et in duabus naturis confitemur. » Item Augustinus: « Sicut est Christus veritas, ut dum totum accipias, verum est Verbum, vera anima, vera caro, verus Deus, verus homo. » Idem: « Non tantum Verbum Dei et hominis caro, sed etiam rationalis hominis anima, atque hoc totum, et Deus propter Deum, et homo propter hominem. » Item Boetius in libro contra Eutychem et Nestorium: « Si Dei atque hominis diversa substantia est, unumque in utrisque Christi nomen, non diversarum conjunctio substantiarum unam credimur fecisse personam; æquivocum est nomen Christi, et nulla potest diffinitione concludi. Quibus autem Scripturis nunquam Christi nomen generatur? Quid novi per adventum Salvatoris effectum est? Nam catholicis et fidei veritas et raritas miraculi constat; quam enim magnum est, quamque novum, quod semel, et nullo alio sæculo possit evenire, ut ea quæ solus Deus est natura, cum humana, quæ ab ea diversissima erat, conveniret, atque ita ex distantibus naturis una fieret copulatione persona. » Secundum vero Nestorii sententiam quid contigit novi? « Servat, inquit, proprias divinitas humanitasque personas; quando enim non fuit divinitatis propria humanitatisque persona? quando vero non erit? » Et post pauca: « Quod si nulla ex homine atque Deo una persona conjuncta est, ergo omnes sanctos, scilicet homines. »

Epilogatio præcedentium.

In his, ut dixi, longe aliter accipitur totum, sive compositum quam supra. Ibi enim dicitur Christum esse totum, et constare et compositum esse, sicut ex partibus, et hoc secundum humanitatem solam; hic vero non sicut ex partibus, sed sicut ex naturis, quod non significat hic alicujus rei integram constitutionem, sicut frequentius, sed diversarum naturarum personalem solummodo unionem. Quod Augustinus dedit intelligere in illa auctoritate: « Christi persona constat et conficitur ex Deo et homine. » Mox enim subjicit: « Cum ipse Christus verus sit Deus et verus homo, » ac si diceret, hoc ideo dicimus, quia una persona Christi est duarum naturarum. Nunc quia illi, adversus quos nobis est sermo, impium putant et hæreticum, quicunque

quælibet ratione dixerit Christum factum esse vel creatum, vel creaturam aliquam; super his sanctorum patienter audiant testimonia, omni exceptione et contradictione majora.

CAP. XVI. Auctoritates ad idem.

Apostolus : *Qui factus est et ex semine David* (Rom. 1). Item : *Factum ex muliere* (Gal. iv). Item : *Inducite novum hominem qui secundum Deum creatus est* (Eph. iv), quod Haimo de Christo exponit. Item Haimo : « Non de Verbo loquitur Apostolus, sed de homine qui non erat antequam esset factus. » Leo in sermone illo *Exultemus in Domino* : « Nativitatem, inquit, pueri in salutem humani generis procreati. » Augustinus contra Maximianum : « Deus Domini nostri Jesu Christi secundum hominem de Virgine natus est, ut non solum illi Pater esset qui eum genuit, sed etiam ejus Deus esset quem de ventre matris hominem creavit. » Item super Joannem : « Quomodo creavit Mariam et creatus est per Mariam; sic dedit baptismum Joanni, et post baptizatus est a Joanne. In eodem magna misericordia Domini nostri Jesu Christi factum eum esse in tempore propter nos, per quem facta sunt tempora, factum esse inter omnia per quem facta sunt omnia, factum eum esse quod fecit; factus est enim homo qui hominem fecerat, ne periret quod fecerat. » Hieronymus super Jeremiam : *Creavit Deus novum super terram* (Jer. xxxi), Nota, inquit, quod nativitas Salvatoris et conceptio Dei dicitur creatio in libro Sapientiae. *Primum omnium creata est* (Eccli. i), quod sic exponitur : creata secundum humanitatem in consilio Dei Patris, scilicet pro salute humani generis prædestinata est incarnari. » Ubi mox subditur : « Notandum autem quod propter unitatem personæ aliquando Christus dicitur genitus, aliquando creatus. » Augustinus *De Trinitate* : « Est ergo Deus, id est divina essentia vel Trinitas caput Christi secundum quod homo; quia divinitas, utpote creatrix, caput est creaturæ assumptæ. Hac interpretatione non pietas Filii minuitur, sed misericordia prædicatur. » Item super hæc verba Apostoli : *Attendite vobis ne quis seducat vos per philosophiam et inanem fallaciam* (Coloss. ii). Augustinus : « Tradiderunt namque philosophi Deum non posse fieri creaturam, hominem non posse nasci de Virgine, vel mortuum reviviscere. » Leo in alia homilia : « O mira et exquisita propago! O nova et incredita conjunctio! Deus qui est et qui erat creator, fit creatura, qui immensus est capitur, divites constituens pauper efficitur, in corpore vestitur. » Item Augustinus in libro *De Trinitate* : « Factum quippe creaturam per quem omnis creatura facta est, omnem creaturam testem habere oportebat. » Item *De Trinitate* : « Pertinebat ad justitiam bonitatemque Creatoris, ut per eandem creaturam rationalem superaretur diabolus, quam se superasse gaudebat, et de ipso genere venientem; quod genus origine vitata per iram tenebat universum. » Idem : *In ipso habitat*

omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. ii), « omnis, id est omni modo habitandi, ut etiam personaliter sit unita, quod non est in alia creatura. » Idem : « *Pater major me est* (Joan. xvi). Non carni suæ solum, sed etiam menti quam gerebat humanæ Deum Patrem præferbat; que tota sine dubio agnoscitur forma servi, quoniam servit tota creatura Creatori. » Idem in libro *De Trinitate* : *Qui in me credit, non in me credit* (Joan. vi). « Quomodo in ipsum? quomodo non in ipsam? quomodo tantum contrarium sibi que adversum potest intelligi? Qui in me credit, non in hoc quod videt credit, ne sit spes nostra in creatura; sed in illo qui suscepit creaturam, in qua humanis oculis appareret. » Hieronymus super Marcum : « *Mansit super eum Spiritus*, hoc est unctio Christi secundum carnem, de qua dicitur : *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ*, etc. (Psal. xlv), oleum non potest esse sub aqua, nec creator sub creatura. » Ecce comparat hic Hieronymus spiritum oleo, hominem Christum aquæ; unde vult ostendere convenienter dictum, mansit super eum Spiritus, non sub ea; quia sicut non potest oleum esse sub aqua, ita nec Spiritus creator sub Christo creatura. Item Augustinus in *Sermone De physicis* : « Non te offendant quod ait factum, cum confiteamur natum; factum enim non constitemur nisi hominem. Deus autem semper faciens est. Fieri nescit, ut sit, sed sit, ut aliquid alicui, sicut dicitur : *Domine, refugium factus es nobis* (Psal. lxxxix). Quando factus est, qui nunquam factus est? Dominus autem Jesus Christus factus est, ut esset homo; ut qui creator semper erat, creatura esset; manens Deus, factus est homo, ut fieret quod non erat, ut non periret quod erat. Factum ergo dicit propter susceptionem creaturæ. » Idem super Joannem : « Cum tradiderit regnum Deo et Patri, Deo creatori suo in quantum est homo, et Patri suo in quantum est Deus. » Item Isaias (cap. xlv) : *Rorate, cæli, desuper, etc.*, usque *Ego Dominus creavi eam*. Item Augustinus : *Unxit te Deus, Deus tuus* (Psal. xlv); « ex Græco patet et ita intelligendum. O Deus, Deus tuus, id est creator tuus. » Idem : « Et pro eis sanctifico meipsum (Joan. xvi), id est ego me hominem sanctifico, in me Verbo quod est ab initio creationis suæ, quando Verbum caro factum est. »

CAP. XVII. Auctoritates quæ videntur esse contrariæ.

Hæ omnes auctoritates manifeste declarant quod Christus sit factus, sive creatus, sive creatura; licet aliqua Scripturarum testimonia, si facie tenus inspecta, contrarietatem quamdam præstant. Augustinus : « Non est creatura per quem facta est omnis creatura. » Item : « *In principio erat Verbum* (Joan. i), non in principio fecit Verbum quomodo cælum et terram. Ecce quia non est creatura. » Item in primo libro *De Trinitate* : *Omnia per ipsum facta sunt* (ibid.). « Liquido apparet ipsum factum non esse per quem facta sunt omnia; et, si

factus non est, creatura non est, » etc. Item : « Non assumes nomen Dei tui in vanum. (Exod. xx). Nomen ejus non debet in vanum accipi, ut putemus eum factum, per quem omnia facta sunt. » Item, Ambrosius in primo libro *De Trinitate* : « Proberemus, inquit, creatum esse Dei Filium. Ubi sunt qui creaturam Christum appellant? Nam si creatus esset, subditus esset vanitati. Non ergo Christus creatura est, quia, attestante Apostolo, omnis creatura subjecta est vanitati (Rom. viii). » Item Anastasius [i. Athanasius] : « Non factus, non creatus, sed genitus. Hanc autem contrarietatem quæ videtur, facile est solvere secundum regulam illam Augustini in libro *De Trinitate*. Quapropter, inquit, cognita ista regula intelligendarum Scripturarum de Filio Dei, ut intelligamus quid in eis sonet secundum formam Dei, in qua æqualis est Patri, et quid secundum formam servi quam accepit, in qua minor est Patre. » Non conturbamur tanquam contrariis ac repugnantibus inter se sanctorum librorum sententiis. Nam secundum formam Dei æqualis est Patri et Filii et Spiritus sanctus, quia neuter eorum est creatura; secundum autem formam servi minor est Patre; quia ipse dixit *Pater major me est* (Joan. xiv). Minor est seipso, quia *seipsum exinavit* (Matth. xii); minor Spiritu sancto, quia ipse dixit : *In Spiritu Dei ejecit dæmonia* (Luc. ii). Et iterum : *Spiritus Domini, inquit, super me* (ibid.). Secundum formam Dei omnia per ipsum facta sunt, secundum formam servi ipse factus est ex muliere factus sub lege, etc. Hanc itaque, ... tanquam utilem regulam sequentes dicimus quia omnes auctoritates, quibus affirmatur Christum creatum sive creaturam esse, ad humanitatem ejus referendæ sunt; quibuscumque vero hujusmodi aliquid negatur, ad divinitatem ipsius referri non dubitetur. Unde ipse Augustinus in eodem : « Quid vero de ipso propter quid, et quid secundum quid dicatur, adjuvante Domino, prudens et diligens et pius lector intelligat. » Hinc etiam Gregorius *Surrexit, non est hic* (Marc. xvi) : « Non est hic, inquit, per præsentiam carnis, qui tamen nosquam deest per præsentiam majestatis. Ecce et ibi erat secundum divinitatem, et ibi non erat secundum humanitatem. »

Si quis ergo hanc regulam diligenter inspiciat, videbit in talibus nullam esse contrarietatem sive contradictionem. Maxime autem et auctoritates et rationes quibus probant sancti auctores sive doctores, Christum sive Dei Filium non esse creaturam contra Arianos facerent, qui dicunt Christum Filium Dei esse adoptivum, non genitum, sed factum et creatum. Magister Hugo de S. Victore istam reddit rationem quare Christus non sit creatura : « Hoc est, inquit, creaturam esse aliquid de nihilo esse, hoc est esse aliquid ex nihilo fuisse; non autem omnis qui aliquid incipit esse non incipit, quia incipit esse aliquid. Sicut qui aliquid esse desinit, non ideo desinit, quia aliquid esse desinit.

A Non ita aliquid esse desinit ut nihil sit, sed solum ut id quod esse desinit, jam non sit. Sicut non semper, qui aliquid esse incipit, quasi esse incipiat, ut aliquid sit, sed ut aliquid quod prius non fuit esse incipiat ut jam sit. Ita Christus quando esse incepit, nec tamen aliquid ita esse incepit quasi prius aliquid non fuisset; quia priusquam hoc fuit quod aliquando esse incepit, fuit aliquid quod semper fuit, et nunquam cœpit. » Et circa finem capituli subdit : « Paulus, inquit Ambrosius in libro *De Trinitate*, prohibet me creaturæ servire, et Christo admonet serviendum. Non enim Christus fuit creatura. » Et post pauca : « Vide ergo quomodo Christum et factum et creatum, secundum aliquid affirmat, quem tamen creaturam esse negat. » In hoc capitulo venerabilis ille magister testatur quod Christus in tempore esse cœpit aliquid quod prius non fuit, et quod Christus sit factus et creatus. Aliam autem ab ea quam præmisimus assignat rationem, quare Christus non sit dicendus creatura. Sed quia idem ipse Ambrosius cujus auctoritate nititur, sicut supra in proximo ostensum est, alibi asserit Christum creatum esse, et Augustinus et alii quilibet sancti doctores in hac assertionem conveniunt; prior illa solutio secundum Regulam Augustini præferenda videtur.

Sed adhuc objicitur : Si Christus est aliquid creatum, ergo est aliquid posterius et minus Patre; quod est contra illud : « In Trinitate nihil prius aut posterius, nihil majus aut minus. » Item, si C Christus est aliquid creatum, est aliquid differens a Patre; in Trinitate autem nulla est differentia, nulla diversitas, sed convenientia et prima unitas. Similiter, Christus est alicujus naturæ creatæ; ergo est posterioris et minoris naturæ quam Pater. Item, est alicujus naturæ creatæ; ergo est alterius naturæ quam Pater. Vel sic : Natura Filii est creata, quod non Patris, ergo natura Filii est differens a natura Patris. Hæc omnia ergo et hujusmodi facile solvuntur secundum prædictam regulam Augustini : Quia enim Christus geminæ naturæ est, refert quid de Deo et secundum quid dicatur. Item Ambrosius : Si Christus fuit aliquid personaliter unitum, mortuo Christo illud fuit, aut reced. D Si Christo mortuo fuit, cum illud non esset nisi quoddam totum anima et carne compositum, illud totum sive compositum tunc fuit. Quod si illud unicum tunc non fuit per fruitionem Dei et personalem unionem, quam habuerat, amisit. Hæc autem bona sine peccato mereri non potuit; ergo aut illud unitum peccavit, aut Deus injuste tali et tanto bono ipsum privavit. Possem hic dicere quod illud totum mirabiliter fuit in partibus separatis, sicut etiam localiter separatis, singulis hominibus, nihilominus est unus populus; et disgregatis singulis capitibus, nihilominus est unus grex; sicut et panis incisus non perit, sed in partibus suis existit; vino etiam in diversis vasis transfuso, in diversa manet illud vinum quod prius. Quid autem mirum si Christus

divinis partibus hominis, totus homo erat, quandoquidem et mortuus vivebat, et in morte, sicut ante, perfectus Deus et perfectus homo erat. Verisimilius est tamen quod secundum integritatem et totalitatem suam ad tempus esse desiit, sed in meliori statu tertia die resurrexit. Et hoc eadem justitia qua secundum bona merita nihilominus sancti, resolutis corporum et animarum vinculis, per multa etiam temporum curricula a gloria resurrectionis differuntur, quod autem totum aliquod ad tempus esse desiit, videtur Anastasius de Christo sensisse: Qui, ait, maledictus qui totum hominem quem assumpsit Dei Filius denuo assumptum quod in morte fuit depositus, vel assumptum ideo dicit in resurrectione; tunc enim quem assumpsit in personam, assumpsit in gloriam; unde est illud pro assumptione matutina, id est pro resurrectione mane facta. Legitur etiam super illud in Evangelio Joannis (cap. x) *Ego pono animam*, etc. illud Augustini: « Verbum ex quo suscepit hominem, id est carnem et animam, nunquam deposuit animam, ut esset anima a Verbo separata, sed carē animam posuit quando exspiravit, qua redeunte, surrexit. Mors itaque ad tempus carnem et animam separavit, sed neutrum a Verbo Dei.» Ideo forte cum dixisset « suscepit hominem, » ita exposuit, id est carnem et animam, sed separavit neutrum a Verbo Dei. Ideo forte cum dixisset « suscepit hominem, » statim subiecit, id est carnem et animam, ne hoc quod sequitur, scilicet nunquam deposuit, de composito ex carne et anima intelligeretur, quod in triduo illo non fuit, nisi tropice dicatur fuisse in partibus, quia partes ejus etiam ab invicem separatae, in terra tamen fuerunt. Quid autem in talibus proprie, quid etiam tropice dici possit aut debeat, prudens et diligens lector intelligat. Potest etiam simplicius intelligi: Suscepit hominem, id est carnem et animam, ut hac expositione diversae haereses percellantur. Quidam enim dixerunt Deum tantum humanam animam accepisse, alii vero tantum humanam carnem, sed procul dubio, qui totum hominem fecit, ut totum reficeret, totum suscepit. Ideo cum dixisset Verbum suscepit hominem, ne quis nomine hominis audit, partem tantum hominis acciperet, addit: id est carnem et animam, non carnem sine anima, nec animam sine carne; quia sicut ait Augustinus: « Factus est pro nobis verus homo et plenus, in eo verus, quia veram habet humanam naturam; in eo vero plenus, quia carnem humanam suscepit et rationalem animam.» Relinquitur ergo firmum illud etiam indissolubile Christum ex tempore factum et creatum esse, unde et legitur quod Christus sive homo ille non semper fuerit.

CAP. XVIII. Auctoritates quibus probatur quod Christus non fuit semper.

Super illum psalmum *Exsudat te Deus (Psal. xxx)*, legitur auctoritas illa: « Dum ait Ictabi-

mur, magnificabimur, ostendit Propheta se unum de Ecclesia tanto tempore ante Christum.» Item Augustinus et alii sancti doctores unanimiter docent quod quaedam membra caput, id est Christum praecesserunt, quaedam secuta sunt, juxta illud: *Et qui praebant et qui sequebantur clamabant: Hosanna filio David (Marc. xi)*. Si antiqui justi tempore Christum praecesserunt, ante Christum fuerunt.» Item Augustinus super Joannem: habuit aliquando Dei Filius . . . humanæ. « Idem ipse hominis filius nondum erat homo, non semper fuit hominis filius, et postea cepit habere quod habuit Dei Filius, sed ex quo fuit, totum habuit quod Dei Filius, non semper habuit hominis filius quod fuit Dei Filius.» Idem: « Sic nos electi quomodo ille clarificatus, quia priusquam mundus esset nec nos eramus, nec ipse mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.» Item Haimo: « Pater et Filius et Spiritus sanctus unus est Deus et Rex omnium saeculorum, scilicet praeteritorum, praesentium et futurorum. Homo vero assumptus a Verbo ex eo tempore rex est futurorum ex quo assumptus est a Verbo. Nam praeteritorum saeculorum non fuit rex homo ille quando erat.» Item Augustinus: « Christus naturaliter etsi forte homo est, recens est, tamen est aeternus Deus, si est homo recens, est homo qui non semper fuit.» Item Augustinus: « Ex quo homo esse cepit, ex illo est Deus.» Idem: « Creavit Virginem creandus ex Virgine. Si creavit, erat, si creandus, nondum erat.» Idem: « Ita ab initio fidei suae homo quicumque gratia fit Christianus, sicut gratia homo ille ab initio factus est Christus. Homo ille non ab initio temporis, non ab initio mundi, sed ab initio suo, hominis scilicet, factus est Christus.» Ergo homo ille habuit initium terrae, quare homo ille non semper fuit.

CAP. XIX. Auctoritates quae videntur contrariae.

Augustinus super Joannem: « Quomodo de mundo per quem factus est mundus, Deus de mundo post mundum facti sunt quia prius mundus, et sic homo de mundo, prius autem Christus, deinde mundus, quoniam ante mundum Christus, ante Christum nihil, quia in principio erat Verbum.» Item Isidorus: « Pauliani a Paulo Samosateo exorti sunt, qui dicunt non semper fuisse Christum, si a Maria sumpsisset exordium.» Alibi etiam legitur: « Puer ille creavit stellas.» Et ipse Christus: *Ego principium qui loquor vobis (Joan. viii)*.

Solutiones.

Harum contrarietatum similis est solutio ac praecedentium secundum regulam S. Augustini, ut auctoritates quae dicunt Christum sive hominem illum non semper fuisse, ad personam illam secundum humanitatem referantur; illae vero quae dicunt semper fuisse de eadem persona secundum divinitatem accipiantur. Potestque dici quod aliquando hoc nomen Christus sive per hunc sermonem homo

ille significatur persona, aliquando substantia sive natura ipsius personæ. Quando ergo dicitur Christus sive homo ille non semper fuit, substantia illa sive natura supponitur, quando vero dicitur Christus sive homo ille semper fuit, non natura humana vel divina sed persona subditur. Ad explanationem etiam horum verborum Deus est homo et homo est Deus, Deus est Deus et homo, homo est homo et Deus, Deus factus est homo, et homo factus est Deus, hujusmodi consideratio non erit inutilis, utrumque enim illorum nominum Deus et homo aliquando personam, aliquando naturam sive substantiam significat. Cum ergo dicitur Deus est homo, hoc dicitur quod persona divina est substantia humana, e converso cum dicitur homo est Deus, hoc dicitur quia substantia humana est persona divina. Cum vero dicitur Deus est Deus et homo, uni personæ duæ naturæ attribuuntur. Similiter cum dicitur homo est homo et Deus, eidem personæ eadem duæ naturæ attribuuntur. Item, cum dicitur Deus factus est homo, hoc dicitur quod persona divina facta est substantia humana. Cum vero dicitur homo factus est Deus, hoc dicitur quod substantia humana facta sit persona divina. Non tamen nego frequenter his locutionibus unionem sive habitum, sive assumptionem figurate significari. Nunc vero sequestrata paulisper hujusmodi figura, proprios liceat distinguere intellectus; quando enim factus est homo aut substantia sive natura divina facta est substantia sive humana natura, aut persona divina facta est persona quæ ipsa prius non fuerat, aut natura sive substantia divina facta est persona humana quæ non semper fuerat, aut persona divina facta est natura sive substantia humana. Similiter quando homo factus est Deus, aut quædam persona humana facta est persona divina, aut natura sive substantia humana facta est substantia divina, aut natura sive substantia humana facta est persona divina. Cum ergo impossibile sit utramque istarum naturarum sive alteram factam esse aliam, hoc enim fieri non posset, sine conversione vel confusione substantiæ, quod esset contra illud Athanasii: « Unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione substantiæ, sed unitate personæ. » Cum etiam impossibile sit personam divinam et personam humanam vel alteram earum esse aliam, hoc enim nullatenus fieri posset, nisi permixtione quadam utraque in alteram transiret, et altera pars esse desineret. Cum etiam hæc impossibilia sint quod natura divina in Christo facta sit aliqua persona, et quod illa persona facta sit natura divina, hoc autem fieri non posset quin Christus unus et alius esset contra illud Athanasii: Cum sit Deus et homo, non duo tamen, sed unus est Christus. Cum hæc, inquam, omnia impossibilia sint, hæc duo veræ et catholicæ fidei relinquuntur, quod persona divina facta est natura humana, sive sub-

stantia humana facta est persona divina, et sic una persona est duæ substantiæ, et duæ substantiæ sunt una persona; alioquin nec Deus factus est homo et homo Deus, nec unus Christus est Deus et homo; quod vero in hac disputatione naturam et substantiam indifferentier accipimus, quemquam movere non debet. Boetius enim contra Eutychem et Nestorium naturam quadrupliciter describit. Prima descriptio sic assignatur: Natura est earum rerum, quæ cum sint, quoquo modo intellectu capi possunt, hanc ait omnes res includere quæ sunt. Secunda sic: Natura est vel quod facere vel quod pati possit. Habes, inquit, definitionem ejus significationis naturæ qua tantum substantiæ copulatur. Qua in re substantiæ quoque reddita est definitio.

Nam si nomen naturæ substantiam monstrat, cum naturam descripsimus, substantiæ quoque est assignata. Descriptio tertia proponitur hoc modo: Natura est motus principium secundum se, non per accidens. Hic vero, ut ipse ait, naturæ nomen relictis incorporeis substantiis ad corporales usque contrahitur, ut corporeæ tantum substantiæ naturam habere videantur. Quarta etiam subditur: Natura est unamquamque rem informans specifica differentia. Cum tot modis dicatur et diffinatur natura, tam Catholici quam Nestorius secundum ultimam definitionem duas in Christo naturas esse constituerunt. Neque enim easdem dicunt in Deum atque in hominem differentias convenire. Ecce, teste Boetio, aliquando nomine naturæ intelligitur substantia. Augustinus super illum locum psalmi: *Infixus sum in limo profundi et non est substantia* (Psal. LXXVIII). Substantia intelligitur id quod sumus a Deo: naturæ ipsæ substantiæ dicuntur, ut homo, pecus, terra, cælum, et hujusmodi omnia; unde et in libro *De Trinitate* formam, id est naturam humanam, dicit esse personam Filii: « Forma, inquit, illa suscepti hominis Filii persona est, non etiam Patris. » Quapropter Pater invisibilis una cum Filio secum invisibili, eundem Filium visibilem faciendo, cum missis dictus est. Ecce formam sine dubio ita accepit, ac si diceret naturam; unde idem in libro *De fide ad Petrum*: « Cum de Christo audis quia in forma Dei erat, oportet te agnoscere firmissimeque tenere in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma igitur Dei erat, de quo natus erat. » Idem, non aliud fuit illa Dei summi exinanitio, nisi formæ servitio, id est naturæ humanæ susceptio. Utraque ergo in Christo est forma, quia utraque natura et plena est in Christo substantia divina et humana. Et hic pro eodem accepit formam et naturam sive substantiam. Hilarius quoque in libro *De Trinitate* ait: « Vere in forma non alia intelligentia est quam in Dei munere natura. Quod autem Christus sit divina natura, nemo catholicus negat. » Quod autem sit natura humana, præmissis et aliis auctoritatibus multis comprobatur; quare Christus est duæ naturæ, quia est duæ

substantiæ; et est duarum naturarum, quia duas habet, secundum Boetium, specificas sive substantiales differentias, divinitatem et humanitatem; et quæ secundum naturam semper a se invicem longe differunt, et contra naturam in unitatem personæ inseparabiliter conveniunt. Utrum autem proprie vel improprie Boetius specificas differentias dixerit supra diximus. Illud etiam quod ait Boetius, neque eandem in Deum et hominem differentias convenire, si utroque nomine Dei scilicet et hominis persona significetur, stare non potest. Omnia enim quæ conveniunt Christo, conveniunt personæ Dei et hominis. Una enim et eadem est persona Dei et hominis, quæ a seipsa non differt; sed his nominibus duæ substantiæ hic significantur, quibus eandem differentiam non conveniunt. Alii vero, sicut jam diximus, et iterare non piget, utrumque nomen personam non naturam significat, ut cum dicitur Deus passus est et similia, nihil de divinitate dicitur, sed de divina persona. Et cum dicitur, homo seipsum suscitavit et similia, nihil humanitati attribuitur, sed personæ hominis, scilicet Christi, quæ non est alia persona quam Dei; una est enim persona Dei et hominis, licet una et alia natura. Si qui mirantur quod duplicem hujusmodi significationem in his nominibus habere contendimus, quid in his dicent: Deus genuit, Deus genitus est, Deus procedit, sive processit? Nonne in singulis de persona ærvi est? Nonne de substantia? Sed tamen hæc tres proprietates his tribus verbis personis tantum attribuuntur, ut quidam ex illa auctoritate Joannis Damasceni conjiciunt: Non differunt ab invicem hypostases secundum characteristicam idiomata, id est determinativas proprietates. Characteristica vero, id est determinativa sunt, id est hypostases determinant. Hic tamen non dicitur quia hæc proprietates divinæ naturæ non conveniant, sed hoc potius quod non naturam a seipsa, sed personas ab invicem distinguant; hanc autem questionem utrum una substantia sive natura genuit et genita sit et procedat, perplexam non credit quisquis existimat quod non unus et idem Deus genuit et genitus est et procedit; vel qui e contrario sentit quod una res et eadem et gignens est in Patre, et genita in Filio, et procedens in Spiritu sancto. Sed de his alias disputabitur, nunc ad propositum revertamur. Quid etiam de eis dicent, Deus est unus, Deus est trinus, Deus est Trinitas, Deus est Pater et Filius et Spiritus sanctus? Nonne de substantia sermo est? Nonne de personis sive persona? Audiant etiam unde magis mirari possunt. Augustinus in *Expositione symboli* ait: « Si quis dixerit atque crediderit hominem Jesum Christum a Filio Dei assumptum non fuisse, anathema sit. » Hic sine dubio homo Jesus Christus non pro persona accipitur, sed pro substantia. Alibi vero personam potius significat, ut cum dicitur homo Jesus æqualis est Deo et cœternus Patri, et creavit omnia, et similia. Hæc de persona quam assumpsit, non de

A natura vel substantia quæ assumpta est intelligenda fore nemini sapientum ambigere licet.

Opiniones hæreticorum.

Non timent condiscipuli mei, sed timeo ego ne anathema istud involvat: « Si quis dixerit atque crediderit, » etc., quia non dicunt nec credunt aliquem hominem a Filio Dei assumptum fuisse. Hanc vero distinctionem geminæ significationis sive accptionis utriusque horum nominum Deus et homo, hæreticos omnes aut omnino latuisse aut in erroris sui periculo subterfugisse non dubito, qui vel duas personas vel unam solam substantiam sive naturam Christum esse dogmatizaverunt; ut Nestorius, qui Christum confitens Deum esse et hominem, his duobus nominibus duas in Christo personas intelligendas esse putavit. Eutyches vero Deum factum hominem confitens, in una persona manere duas naturas non credidit, id falso arbitratus, quod si in Christo essent duæ rationales naturæ, duæ necessario essent personæ; quorum miseram stultitiam, stultum et miserum est tot greges acholarium, his temporibus, in hac tanta luce et gloria Christianæ fidei, sive magistrorum amore, sive qualibet alia causa blandiente, pertinaciter initari. Me vero non metuo vel ingrati tudinis vel levitatis damnari, si quæ junior accepi vel tradidi, nunc tamen senior et sanior graviore et saniori judicio immutaverim. Non est hoc culpa levitatis, nisi leves judicandi sunt omnes peccatores qui vel sero pœnitent; non ingrati tudinis, nisi hæc gratia debeatur magistris, ut eorum sequamur errores; cum unus sit magister noster qui in cœlis est, contra quem quidquam sentire vel cuiquam consentire non licet.

CAP. XX. Conclusio ex præmissis quæ in exordio proposita sunt.

Quoniam itaque quæ in exordio proposuimus, prout capiebant brevitatis operis et parvitas opificis, auctoritatibus et rationibus roborata sunt, sanctos Patres et institutos fidei sequens audeo dicere, credere et confiteri quod Christus est aliquis homo et utique sanctissimus et beatissimus hominum; et quod Christus secundum humanitatem est aliquid, et utique verus homo, animalis verum corpus, natura, substantia, unum totum. Et quod ipse secundum alteram naturam increatus et creator; secundum alteram et creatus et creatura. Non tantum dico simpliciter Filius Dei est creatura, vel etiam Christus est creatura, sed hoc addito secundum humanitatem, sicut ait Apostolus: *Qui factus est ex semine David secundum carnem* (Rom. 1), unde Augustinus: « Hoc dicit Apostolus ne putetur homo tantum. Dicendo namque eam factum secundum carnem, inquit esse alteram naturam secundum quam est in factus, scilicet divinam. » Ubi occurritur impietati hæreticorum, qui obtuso corde hoc capitulum intelligentes, Christum tantum hominem esse accipiunt, divinitatem vero in eo non intelligunt. Addendo enim secundum carnem, servando divinitati suam dignitatem, qua Christus Verbum Dei Patris est, per quod facta sunt omnia;

non enim est factus secundum id quod Verbum Dei est. Ideoque Apostolus cum factum diceret Christum, addidit *secundum carnem*, ut secundum Verbum quod est Filius Dei non factum a Deo, sed natum esse monstraret.

Cum de Christo agitur, distinguendum est quid de eo et secundum quid dicatur.

Quoties autem verba sanctorum vel ipsius Domini hujusmodi determinationes non habent, ut est illud: *Pater major me est* (Joan. xiv). *Spiritus Domini super me* (Luc. iii). *Ab initio et ante secula creata sum* (Eccli. xxiv). *Ego Deus creavi eum* (Isa. xlv). *Minuisti eum paulo minus ab angelis* (Psal. viii), et similia; tunc recurrendum est ad præmissam Augustini auctoritatem, qua monemur distinguere cum de Christo agitur, quid de eo et secundum quid dicatur. Ut ergo sicut a principio, ita et in fine hujus Eulogii quod de pauperie mea gratiæ vestræ destinavi, licet sim novissimus in Ecclesia, totius Ecclesiæ principem sed Patrem, judicem sed pastorem alloquor. Hoc est desiderium meum, hæc est petitio mea, ut, sicut Romani pontificatus apicem decet, generali decreto et in perpétuum valituro sublimitas vestra præcipiat omnes nos in unum de homine assumpto certa sapere. Et hoc amplius de assumptione hominis quam de assumptione vestris sentire: quod Deus qui assumpsit, est homo qui assumptus est, sicut Deus qui creavit est homo

qui creatus est, Deus qui suscitavit est homo qui suscitatus est, et clarificavit et clarificatus est. Eadem etiam auctoritate vestra, quam nulli hominum contemnere licet omnes inviolabilis præcepti necessitatem sive spontanei, sive inviti suscipiamus, ut simul et similiter confiteamur et contra Eutychem unam personam Christi duas esse substantias, et contra Nestorium duas substantias unam personam, et contra Appellem et Manichæum Deum non in fantasia hominem apparuisse, sed vere et essentialiter hominem existitisse, et contra Appollinarem non solum corpus, sed corpus et animam simul assumpsisse, in quibus et ex quibus perfectus homo dignoscitur, et contra Aligios Christum non modo hominem esse, sed hominem qui ex tempore cœpit, et Verbum quod erat in principio, et contra Paulinos Christum Dei Filium semper fuisse, non a Maria sumpsisse initium, quia idem ipse et secundum divinitatem creator fuit ante creandam Virginem. Hæc et his consentanea quælibet catholica sunt; et nisi credantur in Ecclesia, non moneri tantum, sed juberi etiam possunt. Credere namque necesse est quæ nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.

Hæc conclusio est inserta petitioni, ex qua scribentis intentio plenius quam prævio declaratur. Explicit feliciter.

JOANNIS CORNUBIENSIS

LIBELLUS

DE CANONE MYSTICI LIBAMINIS ET EJUS ORDINEBUS.

(Vide *Patrologia* tom. CLXXVII, col. 455, inter Append. ad Opera Hugonis Victorini.)

ANNO DOMINI MCLXXX

GUICHARDUS LUGDUNENSIS ARCHIEPISCOPUS

NOTITIA

(*Gallia Christiana*, nov. edit., tom. IV, col. 126)

Guichardus, qui et Wicardus et Vicardus nuncupatur, fuit primum ordinis Cisterciensis monachus, tum abbas Pontiniacensis, ubi S. Thomam Cantuariensem archiepiscopum suscepit, habitu induit monastico, et intima cum eo amicitia conjunctus est. Demum

electus Lugdunensis archiepiscopus adversus Drogonem, et quidem jam anno 1164, si Drogonis ipsius, et canonicorum Lugdunensium epistolæ ad Ludovicum regem adhibenda fides. Imo in monumento ad histor. Burgund. a Perardo collectis